

PROCESVERSLAG BURGERFORUM KIESSTELSEL

BIJLAGE BIJ ADVIES 'MET ÉÉN STEM MEER KEUS'

INHOUDSOPGAVE PROCESVERSLAG

Voorwoord	3
1. De opzet van het proces	5
1.1 Voorbereidende fase	5
1.2 Grote lijnen proces Burgerforum	6
1.3 Internetdiscussie	7
1.4 Rolverdeling binnen Burgerforum.....	7
1.5 Ondersteuning	7
1.6 Financiën	8
2. De selectiefase	9
2.1 Samenstelling van het Burgerforum	9
2.2 Informatieverstrekking en kandidaatstelling.....	10
2.3 De loting	11
3. De scholingsfase	13
3.1 Ontwikkeling van de scholing.....	13
3.2 Inhoud van de scholing	13
3.3 Scholing online	14
4. De consultatiefase	17
4.1 Website	17
4.2 Ingezonden kiesstelselvoorstellen	17
4.3 Debatbijeenkomsten.....	17
4.4 Bezoek van parlementariërs	19
4.5 Resultaten consultatiefase.....	19
5. Besluitvormingsfase	21
5.1 Besluitvormingsprocedure	21
5.2 Zomerwerkgroepen.....	21
5.3 Burgerforumweekend 1 en 2 september.....	21
5.4 Burgerforumweekend 29 en 30 september.....	21
5.5 Discussie tussen Burgerforumweekenden.....	22
5.6 Burgerforumweekend 20 en 21 oktober.....	22
5.7 Burgerforumweekend 10 en 11 november	22
6. Communicatie Burgerforum Kiesstelsel	25
6.1 Interne communicatie.....	25
6.2 Externe Communicatie.....	27
7. Procesbegeleiding	31
7.1 Vorming van het secretariaat	31
7.2 Voorzitter	31
7.3 Secretariaat	31
7.4 Student-assistenten	32
7.5 Externe medewerkers aan het project	33

BIJLAGEN

Bijlage	I	Instellingsbesluit Burgerforum Kiesstelsel.....	35
Bijlage	II	Overeenkomst tussen Voorzitter en Burgerformlid.....	39
Bijlage	III	Huisregels van het Burgerforum Kiesstelsel	41
Bijlage	IV	Uitnodigingsbrief Burgerforum Kiesstelsel	42
Bijlage	V	Stellingen forum Nederland Praat Mee	43
Bijlage	VI	Printscreen intranet	44
Bijlage	VII	Bezoekerscijfers website	45
Bijlage	VIII	Printscreen website	46
Bijlage	IX	Printscreen digitale leermodule.....	47

VOORWOORD

In zijn democratische vernieuwingsagenda van 8 juli 2005 kondigde toenmalig minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, Alexander Pechtold, de oprichting aan van het Burgerforum Kiesstelsel. Alle gebruikelijke wegen om tot een wijziging van het kiesstelsel te komen waren inmiddels doodgelopen. Het meest recente voorbeeld was het wetsvoorstel dat zijn voorganger Thom de Graaf in februari van datzelfde jaar bij de Tweede Kamer had ingediend. Om de impasse die hierdoor was ontstaan te doorbreken, wilde het kabinet de discussie over het kiesstelsel op een heel andere manier aanpakken. Namelijk door nu eens de direct belanghebbenden bij het kiesstelsel, de kiezers zelf, te raadplegen.

Daarnaast was de instelling van een burgerforum volgens het kabinet ook interessant als experiment van een nieuwe manier om burgers bij de democratie te betrekken. Onze representatieve democratie veronderstelt immers een wisselwerking tussen vertegenwoordigers en vertegenwoordigden. Een burgerforum leek een goede manier om de band tussen beide aan te halen.

Met enthousiasme is een in de loop van de tijd steeds groter wordend projectsecretariaat na 8 juli 2005 aan de slag gegaan met het organiseren van dit eerste door het kabinet geïnitieerde Burgerforum. De vragen waar het projectsecretariaat voor stond waren talrijk en veelsoortig:

- Hoe moeten de leden geselecteerd worden?
- Wat is een goede procesinrichting?
- Welke tijdsinspanning kunnen wij van de leden vragen?
- Wat voor scholing moeten we aanbieden?
- Wat zijn criteria waaraan een goede voorzitter moet voldoen?
- Wat is het doel van de communicatie?
- Hoe krijgen en houden wij politiek draagvlak?

In dit procesverslag treft u een beschrijving aan van hetgeen wij ondernomen hebben om het Burgerforum Kiesstelsel te laten slagen.

De evaluatie van het Burgerforum Kiesstelsel moet nog plaatsvinden. Ook is op het moment van dit schrijven nog niet duidelijk of het advies van het Burgerforum dat 14 december 2006 is aangeboden aan de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, Atzo Nicolaï, weerklank zal vinden bij de Tweede Kamer en het nieuwe kabinet. Desalniettemin kan nu al worden vastgesteld dat het Burgerforum Kiesstelsel een geslaagd instrument voor burgerparticipatie is gebleken. Een zeer divers samengestelde groep burgers is erin geslaagd om in relatief korte tijd een gedegen advies te formuleren over een belangwekkend, maar in veel opzichten ook ingewikkeld onderwerp. Voor een belangrijk deel is dit ook te danken aan de grote inzet en betrokkenheid van 'onze' voorzitter, Jacobine Geel. Zij wist de leden tot het eind toe te enthousiasmeren en daarnaast toonde zij bij het ontwikkelen van de programma's voor de weekendbijeenkomsten een scherp inzicht in wat nodig was om het groepsproces in goede banen te leiden.

Dit procesverslag is opgesteld om anderen die in de toekomst burgerfora gaan organiseren behulpzaam te zijn. Want voor mij staat vast dat het burgerforum als instrument toekomst heeft.

Jan van Schagen
Secretaris Burgerforum Kiesstelsel

1. DE OPZET VAN HET PROCES

Na een voorbereidende fase van een aantal maanden begon het project Burgerforum Kiesstelsel met het versturen van een uitnodigingsbrief van toenmalig minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties Alexander Pechtold op 3 februari 2006 aan 50.000 kiesgerechtigde Nederlanders. In de maanden februari en maart vond de selectie plaats van 140 Nederlanders die zich wilden inzetten voor de democratie en het hart daarvan: het kiesstelsel. Met de officiële installatie door vice-premier Zalm op 24 maart in de Oude Zaal van de Tweede Kamer was het Burgerforum Kiesstelsel een feit.

Het Burgerforum Kiesstelsel had de volgende opdracht:

- a. een onderzoek te doen naar verschillende kiesstelsels voor het kiezen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;
- b. het uitbrengen van een rapport waarin gemotiveerd wordt beschreven welk kiesstelsel naar het oordeel van het Burgerforum het meest geschikt is voor het kiezen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal. (bijlage I)

Het voorstel hoefde niet binnen de grenzen van de huidige Grondwet te blijven. Geheel zelfstandig moest het Burgerforum bepalen welke criteria men van belang vond en welk kiesstelsel daar het beste bij paste. Dit hield dus ook in dat het Burgerforum tot de conclusie kon komen dat naar zijn oordeel het bestaande kiesstelsel gehandhaafd moet blijven.

1.1 VOORBEREIDENDE FASE

Voordat het Burgerforum van start kon gaan, moest er het nodige uitgedacht en voorbereid worden. Daartoe zijn verschillende bijeenkomsten georganiseerd, is een bezoek aan British Columbia gebracht en is een Europees aanbestedingstraject gestart.

Expertmeeting

Op woensdag 6 juli 2005 vond op initiatief van de projectgroep Burgerforum een expertmeeting plaats in Den Haag. Voor de bijeenkomst waren verschillende mensen uitgenodigd, die konden adviseren over het proces, het instrument, de risico's en de do's & dont's bij het inrichten van een Burgerforum. Deze experts waren:

- dr. J. Edelenbos van de Erasmus Universiteit. Hij sprak over het kader en de spelregels waarbinnen het instrument Burgerforum moest opereren.
- drs. T. van Dijk van Intomart GfK. Hij schetste zijn visie op de selectiemethode en afspiegeling.
- mw. drs. H. Boussem van het ministerie van Verkeer & Waterstaat. Zij deelde haar ervaringen met de commissie Nouwen, die de minister moest adviseren over rekeningrijden, kilometerheffing en tol. Deze commissie bestond uit deelnemers vanuit alle belangengroepen.
- de heer J. Weijers van De Derde Kamer, onderdeel van het NCDO, sprak vanuit zijn ervaring met de Derde Kamer, een groep burgers die de minister van Ontwikkelingssamenwerking adviseert. Hij kende bijzonder gewicht toe aan het kennistraject, waarbij ondersteuning vanuit de projectgroep onontbeerlijk is.
- drs. E. van Venetië van Berenschot Groep. Hij gaf adviezen met betrekking tot het benaderen van de politiek en de media.
- de heer T. van der Wiel van het expertisebureau voor innovatieve beleidsvorming Xpin. Hij wees op het Burgerforum als onorthodox middel, dat is gebaat bij een gedurfde communicatie-inzet, buiten de geijkte strategische paden.

Congres

Naar aanleiding van de expertmeeting van begin juli, werd op donderdag 15 september 2005 een congres georganiseerd in Amsterdam. Bij deze bijeenkomst waren mensen uit diverse kringen uitgenodigd: politiek, interactieve beleidsvorming, (gemeentelijke) overheid, wetenschap, onderwijs en communicatie. Ongeveer honderd mensen waren aanwezig. Zij namen deel aan vijf werkgroepen over respectievelijk selectie, werkwijze, speelveld, externe communicatie en succesfactoren/valkuilen. De workshops werden geleid door experts die werden ondersteund door procesfacilitatoren. Daarnaast was er een soort miniburgerforum, dat speciaal voor deze gelegenheid was samengesteld. Aan het eind van de dag werden de bevindingen door het miniburgerforum plenair besproken met minister Pechtold.

Werkbezoek British Columbia en Ontario

Half november bracht een kleine ambtelijke delegatie van het project een werkbezoek aan British Columbia en Ontario om daar te spreken over de organisatie van het Burgerforum. In British Columbia is in 2004 een Citizens' Assembly ingesteld met dezelfde opdracht als het Burgerforum: een voorstel te doen over het kiesstelsel. Na een periode van negen maanden, waarin de leden een opleidingsfase, een debatfase en een besluitvormingsfase doorliepen, is een nieuw kiesstelsel voorgesteld. Dit resultaat is in een referendum aan de kiezer voorgelegd. Op het moment dat de delegatie in Canada was, werd in de provincie Ontario ook gewerkt aan het organiseren van een Citizens' Assembly over het kiesstelsel. Vandaar dat ook Toronto werd aangedaan.

In British Columbia is gesproken met de direct betrokkenen, zoals de voorzitter van de Citizens' Assembly, de leden van de projectgroep en de voormalige leden van de Citizens' Assembly. Maar er is ook gesproken met ministers en Kamerleden, met de Kiesraad en met de Referendumcommissie. Uit die gesprekken kwam naar voren dat het belangrijk is een goed ondersteunend netwerk te hebben, bestaande uit een voorzitter, een secretariaat en eventuele externe deskundigen, dat een groep mensen weet te enthousiasmeren.

Daarnaast was het afgebakende mandaat een belangrijk aspect. Om niet te verzanden in allerlei politieke kwesties, zoals het financieren van campagnes, kreeg de Citizens' Assembly de opdracht zich te beperken tot de vraag op welke manier stemmen zich het best laten vertalen in zetels.

Behalve de succesfactoren in British Columbia zijn ook verbeterpunten aan bod gekomen. Een tip was om het onderwijsprogramma niet te theoretisch te maken, maar te laten zien hoe de praktijk van verschillende kiesstelsels eruit ziet.

In Ontario is gesproken met de ambtenaren die de organisatie van de Citizens' Assembly voorbereidden. Anders dan in Nederland zouden zij geen deel uitmaken van het secretariaat van de uiteindelijke Assembly.

Procesontwerp

De hoogleraren Van Twist en Ten Heuvelhof schreven in de periode november/december 2005 een voorstel voor een procesontwerp. Over de inrichting en voortgang van het proces vonden op 9 maart en 7 oktober 2006 expertmeetings plaats in wisselend gezelschap (zie paragraaf 7.5).

12 GROTE LIJNEN PROCES BURGERFORUM

Naar het voorbeeld van de Citizens' Assembly on electoral reform in British Columbia was het proces van het Burgerforum verdeeld in ruwweg drie fasen: de scholingsfase, de consultatiefase en de besluitvormingsfase. Die drie fasen waren verdeeld over in totaal tien Burgerforumweekenden (figuur 1). De Burgerforumleden kwamen bijeen van vrijdagmiddag tot en met zaterdagmiddag in het World Forum Convention Center te Den Haag of in Woudschoten Conferentiecentrum te Zeist. Elk weekend bestond uit zowel plenaire als werkgroepsessies. De plenaire sessies stonden onder leiding van de voorzitter, drs. Jacobine Geel. Zij werd ondersteund door prof. dr. Henk Kummeling en dr. Henk van der Kolk, kiesstelsexperts die als docenten van het Burgerforum optraden. De werkgroepen stonden onder leiding van voorzitters en woordvoerders die de leden van het Burgerforum zelf uit hun midden hadden gekozen. De werkgroepen dienden om de stof te verdiepen en om met elkaar te discussiëren. Afhankelijk van het doel bestonden de werkgroepen uit 10 of 20 personen.

Weekenden van het Burgerforum	
Scholingsfase	23/24 maart (WFCC, Den Haag)
	7/8 april (WFCC, Den Haag)
	21/22 april (Woudschoten, Zeist)
Consultatiefase	12/13 mei (Woudschoten, Zeist)
	9/10 juni (Woudschoten, Zeist)
	23/24 juni (WFCC, Den Haag)
Zomerreces	juli en augustus
Besluitvormingsfase	1 & 2 september (WFCC, Den Haag)
	29/30 september (WFCC, Den Haag)
	20/21 oktober (WFCC, Den Haag)
	10/11 november (WFCC, Den Haag)

Figuur 1. Weekenden van het Burgerforum

Op 24 maart 2006 is het Burgerforum Kiesstelsel officieel geïnstalleerd. De Burgerforumleden en voorzitter Jacobine Geel gingen voor de duur van acht maanden met elkaar een inspanningsverplichting aan (bijlage II).

Tijdens dit eerste weekend stelde het Burgerforum zijn huisregels op (bijlage III) en startte het Burgerforum met de *scholingsfase*. Deze eerste scholingsdag was vooral een introductie in de wereld van kiesstelsels. De twee daaropvolgende weekenden werden de kenmerken en de mogelijke gevolgen van de verschillende kiesstelsels verder uitgediept.

Vanaf 23 mei gingen de Burgerforumleden het land in, de zogeheten *consultatiefase*. Er waren 12 regionale debatbijeenkomsten georganiseerd en één themabijeenkomst voor 'nieuwe kiezers'. De Burgerforumleden konden zo kennis nemen van wat hun medeburgers dachten over de manier waarop zij vertegenwoordigd worden. De weekenden in deze fase hadden tot doel de leden voor zichzelf te laten bepalen wat zij belangrijk vonden in een kiesstelsel en welk type kiesstelsel daar het beste bij paste.

In de zomermaanden waren op intranet verschillende werkgroepen actief om bepaalde onderwerpen verder uit te diepen. Tevens organiseerden een aantal Burgerforumleden nog een debatbijeenkomst in hun eigen woonplaats.

Na het zomerreces kwam het Burgerforum op 1 september weer bij elkaar om te beginnen aan de laatste fase, de *besluitvormingsfase*. Het Burgerforum besloot dat het met één advies naar buiten wilde komen. In de laatste vier weekenden moesten de leden besluiten welke kiesstelselvariant zij uiteindelijk in hun advies wilden opnemen. Na inventarisatie van concrete ideeën binnen het Burgerforum; na intensieve discussies daarover; en na een aantal stemrondes, bleek één kiesstelsel op de steun van de overgrote meerderheid te kunnen rekenen. Het Burgerforum adviseerde het stelsel dat de kiezer de keuze geeft óf een stem op een partij óf een stem op een persoon uit te brengen. Op 14 december heeft voorzitter Jacobine Geel het eindadvies officieel aangeboden aan de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties Atzo Nicolaï in het Lucent Danstheater in Den Haag.

Er liep op dat moment nog een aantal externe onderzoeken, die in de eerste helft van 2007 voltooid dienden te zijn.

1.3 INTERNETDISCUSSIE

De leden konden gedurende het hele proces ook buiten de weekenden om met elkaar in discussie. Daarvoor was een interne website opgezet, die alleen toegankelijk was voor de leden.

Daarnaast is er op twee momenten tijdens het proces een zogenaamde synthetrondiscussie via internet georganiseerd. Op 14 juni en 11 oktober nam ruim de helft van het Burgerforum via hun eigen thuiscomputer deel aan deze synthetronsessies. Synthetron biedt de mogelijkheid om met veel mensen tegelijk te discussiëren en tot gezamenlijke conclusies te komen. De software verdeelt de mensen in groepjes van zeven. Iedereen binnen een groep kan inbreng leveren en is tegelijkertijd verplicht om de inbreng van anderen te waarderen (op een schaal van helemaal eens naar helemaal oneens). Indien binnen een groepje een meerderheid bestaat voor een bepaald standpunt komt deze in beeld bij een paar andere groepen etcetera. Een voordeel van synthetron is ook dat er anoniem gediscussieerd wordt.

Op deze manier werd op een eenvoudige en snelle wijze duidelijk welke opvattingen binnen het Burgerforum breed werden gedeeld. De resultaten van de online discussie werden in het eerstvolgende weekend weer gepresenteerd.

1.4 ROLVERDELING BINNEN BURGERFORUM

Een flink aantal Burgerforumleden oefende een extra taak uit. Zo stonden de werkgroepen onder leiding van voorzitters en vice-voorzitters. Woordvoerders zorgden voor de terugkoppeling in de plenaire sessies. Deze taken werden tijdens het vierde weekend op sociocratische wijze aan hen toebedeeld door hun mede-Burgerforumleden.

Daarnaast waren er een aantal werkgroepen actief, te weten de mediawerkgroep, internetwerkgroep en strategiegroep.

De mediawerkgroep trad op als denktank voor de mediastrategie van het Burgerforum. Tevens fungeerden de leden als eerste woordvoerders bij landelijke perscontacten.

De leden van de internetwerkgroep hielden zich bezig met de forumdiscussie op www.nederlandpraatmee.nl, de website van het Burgerforum Kiesstelsel. Zij reageerden op de bijdragen van burgers op het internetforum en zij maakten voor de overige Burgerforumleden een samenvattende analyse van alle bijdragen over het kiesstelsel.

Tot slot was er een strategiegroep die meedacht over de te volgen strategie bij het benaderen van 'de politiek'.

1.5 ONDERSTEUNING

Het Burgerforum werd op een aantal manieren ondersteund, zowel met personeel als materieel.

Secretariaat

Zowel de voorzitter als het Burgerforum werden ondersteund door een secretariaat, ook wel 'het projectbureau' genaamd. In hoofdstuk 7 worden de werkzaamheden nader omschreven. Aparte vermelding verdient hier dat er ook een vertrouwenspersoon voor de Burgerforumleden was.

Student-assistenten

Vanaf het eerste weekend werd het Burgerforum ook ondersteund door een zevental studenten staatsrecht en politicologie afkomstig van

diverse universiteiten. Zij begeleidden werkgroepen, zorgden voor de verslaglegging en hielpen met de logistiek en organisatie rond de weekenden.

College van Experts

Er is een College van Experts gevormd, dat een aantal keren tijdens het project bij elkaar is gekomen om de opzet van het Burgerforum met betrekking tot de inhoud te bespreken en hierover advies te geven. De beide docenten maakten ook deel uit van dit College.

Computer

Via het secretariaat konden die leden die dat wilden tegen een gereduceerd tarief een computer in bruikleen krijgen. Zo was het voor iedereen mogelijk om te communiceren via het intranet en het internet. Aan het eind van het proces kon men desgewenst de computer voor de restwaarde overnemen.

Vaardighedenworkshops

Ook konden de leden zich aanmelden voor de vaardighedenworkshops die extern bureau De Beuk had georganiseerd in opdracht van het secretariaat. In totaal meldden 110 van de 140 leden zich aan voor de workshops die van 12 april tot en met 27 juni in het land werden georganiseerd. Gemiddeld namen de leden aan minimaal twee workshops deel. Er werd in totaal ongeveer driehonderd keer op een workshop ingeschreven (figuur 2).

Workshops voor Burgerforumleden	Aantal deelnemers
Computervaardigheden	38
Omgaan met de Media	73
Presenteren	68
Plannen en projectmatig werken	29
Debatteren	67
Informatie ordenen	25

Figuur 2. Workshops

1.6 FINANCIËN

Conform het Vacatiegeldenbesluit 1988 kregen Burgerforumleden per weekend een vergoeding van 400 euro als zij het gehele weekend aanwezig waren. Dit bedrag was niet belastingvrij.

Het totale budget voor het Burgerforum (2005-2007) bedroeg € 5.100.000. Dit is exclusief personeelskosten. Zie figuur 3 voor een overzicht.

Omschrijving activiteit	Bedragen X 1.000
Weekendbijeenkomsten	1.210
Selectiefase	340
Scholing en opleiding	490
Communicatie	2.685
Onderzoek	100
Procesbegeleiding	275
Totaal	5.100

Figuur 3. Overzicht budget Burgerforum

2. DE SELECTIEFASE

De selectie van de leden van het Burgerforum vond plaats van eind januari tot maart 2006. De selectiefase bestond uit de volgende onderdelen:

- het trekken van een steekproef uit de landelijke database van de Gemeentelijke Basisadministratie voor persoonsgegevens van 50.000 kiesgerechtigde Nederlanders
- informatiebijeenkomsten waar belangstellenden informatie kregen over het project en zich via zelfselectie konden kandideren voor het Burgerforum
- de uiteindelijke loting van 140 Burgerforumleden.

2.1 SAMENSTELLING VAN HET BURGERFORUM

Aantal en representativiteit

Het Burgerforum werd samengesteld uit 140 kiesgerechtigde burgers. In beginsel moest elke kiesgerechtigde Nederlander deel uit kunnen maken van dit Burgerforum, waarbij het de bedoeling was dat het forum een redelijke afspiegeling van de Nederlandse bevolking zou vormen.

Om de representativiteit te waarborgen zijn een aantal voorwaarden gesteld aan de samenstelling. Zo is bepaald dat het Burgerforum moest bestaan uit evenveel vrouwen als mannen. Ten behoeve van de geografische spreiding werd per provincie tevens berekend hoeveel personen er deel zouden moeten nemen om te komen tot een evenredige vertegenwoordiging (figuur 4).

Provincie	Aantal inwoners per provincie *1)	Burgerforumleden per provincie na afronding
Friesland	642977	5
Groningen	575072	5
Drenthe	483369	4
Gelderland	1972010	17
Overijssel	1109432	10
Limburg	1136695	10
Noord-Brabant	2411359	21
Noord-Holland	2599103	22
Zuid-Holland	3458381	30
Utrecht	1171291	10
Zeeland	379978	3
Flevoland	365859	3
	16305526	140

Figuur 4. Inwoners en Burgerforumleden per provincie

*Cijfers aantal inwoners Nederland en per provincie zijn ontleend aan het CBS en geven de cijfers van 1 januari 2005 weer. Centraal Bureau voor de Statistiek, Voorburg/Heerlen 2006-02-13.

Voor wat betreft de leeftijdsopbouw moest het Burgerforum ook zoveel mogelijk een afspiegeling vormen van de Nederlandse samenleving. Vanwege de omvang van de steekproef (50.000) zou statistisch gezien de leeftijdsopbouw evenwichtig gespreid moeten zijn. Om

inzicht te krijgen in de leeftijdsopbouw van de kandidaatstellers is voorafgaand aan de loting (zie paragraaf 2.3) een aselechte steekproef getrokken uit een kwart van de aangemelde kandidaten. Uit deze steekproef bleek dat alle leeftijdscategorieën voldoende vertegenwoordigd waren onder de kandidaatstellers. Bij de definitieve loting zijn daarom voor de leeftijdsopbouw geen aparte quota ingesteld. In figuur 5 is een overzicht te zien van de leeftijdsopbouw van de kandidaatstellers uit de steekproef.

Leeftijdscategorie	Aantal
< 20	3,8%
21-30	13,8%
31-40	18,2%
41-50	25,8%
51-60	21,8%
61-70	13%
71-80	3,4%
> 80	0,2%

Figuur 5. Leeftijdsopbouw kandidaatstellers

Uitsluitingen

Om de onafhankelijkheid van het Burgerforum te waarborgen waren de volgende personen uitgesloten van deelname:

- Personen die op het moment van selectie of tijdens de looptijd van het Burgerforum via verkiezing of via benoeming lid zijn of op de kandidatenlijst stonden van een van de volgende vertegenwoordigende organen: Eerste en Tweede Kamer, Europees Parlement.
- Leden van de Kiesraad.
- Ambtenaren in dienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties of in dienst van een van de agentschappen van dit ministerie.

Steekproef

Van te voren was het moeilijk om in te schatten hoeveel uitnodigingen er nodig waren om een groep van 140 vrijwilligers bij elkaar te krijgen. De verwachting was dat er bij 50.000 uitnodigingen ongeveer 750 (1,5%) belangstellenden over zouden blijven. Omdat het getal van 50.000 op een schatting berust, is een reservetrekking gehouden van nog eens 50.000 personen. De reservetrekking zou gebruikt worden in geval van onvoldoende respons op de eerste ronde met uitnodigingen. Het agentschap Basisadministratie Persoonsgegevens en ReisdOCUMENTEN (BPR) heeft de steekproef en de reservesteekproef getrokken uit de Gemeentelijke Basisadministratie voor persoonsgegevens. Bij de reservesteekproef zijn de personen die uit de eerste steekproef naar voren zijn gekomen niet meegenomen.

2.2 INFORMATIEVERSTREKKING EN KANDIDAATSTELLING

Uitnodigingsbrief

Op 3 februari 2006 is een uitnodigingsbrief verzonden naar 50.000 personen (bijlage IV). In deze brief bood minister Pechtold de ontvanger de kans om mee te doen aan het Burgerforum Kiesstelsel. In de brief werden mensen uitgenodigd om naar een van de informatieavonden te komen om zich te laten voorlichten over het Burgerforum.

Degenen die een brief hadden ontvangen konden op twee manieren reageren: via internet of door middel van een antwoordkaart. De respons op de uitnodigingsbrief was overweldigend. Er volgden 4000 reacties op de brief. In totaal hebben uiteindelijk 2107 personen een informatiebijeenkomst bezocht. Van de belangstellenden was 58% man en 42% vrouw.

De informatiebijeenkomsten

Na het bezoeken van een informatiebijeenkomst moesten de genodigden beslissen of ze zich kandidaat wilden stellen. Het kernprincipe bij dit selectieproces was zelfselectie. Dit principe hield in dat men zelf kon en mocht bepalen of men voor deelname aan het Burgerforum geschikt was.

Om de eigen geschiktheid te kunnen bepalen, waren vooraf de volgende voorwaarden geformuleerd. Deelnemers aan het Burgerforum moesten:

- Kunnen. Leden die werden geselecteerd moesten praktisch gezien in staat zijn om deze taak te vervullen. Dat betekende dat ze over voldoende tijd moesten beschikken, fysiek en psychisch capabel moesten zijn voor de taak (reizen, eventueel overnachten, zich in een sociale context kunnen bewegen etc.) en ondersteund worden door hun thuisomgeving.
- Willen. Men moest geïnteresseerd zijn in de te vervullen taak (niet per se in de politiek of het kiesstelsel op zich, maar wel in de te vervullen taak), bereid zijn om hier tijd en moeite in te investeren.
- Geschikt zijn. Men moest in staat zijn ideeën en inzichten op een zeker niveau te kunnen verwoorden, men moest teksten kunnen lezen, kunnen luisteren, kunnen samenwerken, zich kunnen uitdrukken enzovoort.

Deze voorwaarden waren tijdens de informatiebijeenkomsten geformuleerd in de volgende selectievragen:

Zelfselectie vragen
<ul style="list-style-type: none"> - Ik kan voldoende tijd vrijmaken in de maanden maart, april, mei, juni, september en oktober - Op de data van de bijeenkomsten kan ik mij vrij maken - Ik vind het interessant om mee te praten en te denken over de manier waarop we onze volksvertegenwoordiging kiezen. - Ik heb zin om mij te verdiepen in het onderwerp. - Ik vind het geen probleem om regelmatig onderweg te zijn voor het Burgerforum. - Ik kijk er naar uit om met allerlei mensen gesprekken over dit onderwerp te voeren. - Ik zie ernaar uit om met een grote groep mensen samen te werken. - Met een beetje hulp weet ik straks voldoende om mee te kunnen doen.

Figuur 6. Zelfselectievragen

In totaal zijn er negen informatiebijeenkomsten gehouden. Aanvankelijk stonden zes informatiebijeenkomsten gepland: Eindhoven (22 februari), Utrecht (25 februari), Zwolle (28 februari), Groningen (1 maart), Amsterdam (3 maart) en Oudenbosch (9 maart). Door het hoge aantal aanmeldingen, moesten extra bijeenkomsten ingelast worden om alle belangstellenden te kunnen ontvangen. De geplande bijeenkomst op 25 februari werd uitgebreid met een extra middagbijeenkomst en op 4 maart zijn er twee geheel nieuwe bijeenkomsten in Utrecht georganiseerd, allen in een zaal met een capaciteit voor vijfhonderd personen. Ook deze extra bijeenkomsten waren snel volgeboekt. Daarom is besloten tot een inschrijvingenstop vanaf 10 februari.

De informatiebijeenkomsten stonden in het teken van voorlichting, het stellen van vragen en de zelfselectie. Burgerforumvoorzitter Jacobine Geel presenteerde het plenaire gedeelte. Hierbij werd de opdracht van het kabinet toegelicht en was er ruimte voor vragen. Een belangrijk onderdeel van de informatieavonden bedroeg het al eerder gememoreerde onderdeel zelfselectie. De zelfselectievragen werden een voor een behandeld (zie figuur 6), opdat de bezoekers voor zichzelf konden uitmaken of zij geschikt waren.

Verder was in het programma ruimte ingelast voor een inhoudelijke presentatie over kiesstelsels. Tot slot waren er diverse workshops, bijvoorbeeld om mensen kennis te laten maken met debatteren.

Als afsluiting kregen bezoekers de boodschap: "De keuze is aan u!". Door bij het verlaten van de zaal een voorgedrukte kaart met hun naam, adres en woonplaats in de 'ja' of 'nee' bol te doen, konden uitgenodigde bezoekers zich kandidaat stellen. Ook was er een 'twijfel' bol, voor mensen die hun keuze nog niet direct konden maken. Twijfelaars kregen tot 8 maart de tijd om hun keuze bekend te maken.

Na negen informatiebijeenkomsten leverde dit meer dan 1700 mensen op die zich kandidaat hadden gesteld voor een plek in het Burgerforum.

2.3 DE LOTING

Omdat er meer aanmeldingen dan plaatsen waren moest er geloot worden.

Bij deze loting werd rekening gehouden met een gelijk aantal mannen en vrouwen en een evenredige vertegenwoordiging over de provincies (zie paragraaf 2.1).

Om van het Burgerforum een zo open, betrouwbaar en transparant mogelijk proces te maken, was de loting te zien via een live internetverbinding op de Burgerforum website www.nederlandpraatmee.nl. De loting werd verricht onder het toezicht van een notaris.

Oorspronkelijk zou de loting zaterdag 11 maart plaatsvinden. Tijdens deze loting bleek dat per abuis de verdeling van de kandidaten over de provincies niet correct was gebeurd. Voor het indelen van de kandidaten in de verschillende provincies was gebruik gemaakt van postco-

des. Postcodes bleken echter niet parallel te lopen aan provinciegrenzen, waardoor sommige kandidaten in verkeerde lotingsbakken waren beland. Hierdoor was een correcte loting niet mogelijk. Daarom werd besloten de gehele procedure opnieuw te laten plaatsvinden op 13 maart. Voorafgaand aan de tweede loting is handmatig gecontroleerd of alle kandidaten in de juiste provincie waren geplaatst. De tweede loting leverde wel een correct resultaat.

De loting bestond uit twee onderdelen. Eerst werd bepaald welk van de zes 'oneven provincies' een man meer dan wel een vrouw meer zouden krijgen.

Provincie	Aantal vrouwelijke deelnemers	Aantal mannelijke deelnemers
Friesland	2	3
Groningen	3	2
Gelderland	9	8
Noord-Brabant	10	11
Zeeland	2	1
Flevoland	1	2
Drenthe	2	2
Overijssel	5	5
Limburg	5	5
Noord-Holland	11	11
Zuid-Holland	15	15
Utrecht	5	5

Figuur 7. Verdeling mannelijke en vrouwelijke deelnemers per provincie

Vervolgens werden de 140 deelnemers bepaald: per provincie werd een vooraf bepaald aantal mannen en vrouwen geloot (figuur 7). Uit elke bak werd het juiste aantal namen getrokken.

Elke ingelote kandidaat kreeg een felicitatiebrief thuis met het verzoek om contact op te nemen met het secretariaat. Doordat vier van de ingelote kandidaten niet te bereiken waren vóór de eerste bijeenkomst van 24 maart, bestond de kans dat het Burgerforum met minder dan 140 personen zou beginnen. Daarom is besloten om een viertal extra personen uit te nodigen. Dit waren reservekandidaten van de provincies Zeeland, Drenthe, Flevoland en Groningen. Zij werden getrokken uit de kandidaten die in eerste instantie op 11 maart waren ingeloot. Er is voor deze provincies gekozen, omdat zij het minste aantal leden in het Burgerforum hadden. Doordat één iemand uiteindelijk niet kwam opdagen, heeft dit alles ertoe geleid dat het Burgerforum van start is gegaan met 143 deelnemers.

Uiteindelijk zijn zes mensen gedurende het proces gestopt; vier om persoonlijke redenen en twee omdat ze zich niet konden vinden in de wijze waarop het proces verliep. Het Burgerforum eindigde daardoor met 137 leden.

3. DE SCHOLINGSFASE

Om te bereiken dat alle Burgerforumleden in beginsel over dezelfde basiskennis over kiesstelsels en het politieke bestel zouden beschikken, kregen zij in de eerste weekenden scholing. Ook in latere weekenden vond er nog af en toe scholing plaats. Op die manier konden Burgerforumleden op gelijk (kennis)niveau met elkaar discussiëren over het beste kiesstelsel om de Tweede Kamer te kiezen.

3.1 ONTWIKKELING VAN DE SCHOLING

Eind 2005 schreef het secretariaat een eerste opzet voor de scholing van de Burgerforumleden. De scholing van de leden van de Citizens' Assembly in British Columbia diende daarbij als voorbeeld. Op 17 februari 2006 gaf het College van Experts tijdens de eerste Expertmeeting een positieve reactie op deze opzet. Dit scholingsplan werd vervolgens gedurende het proces nader ingevuld, in nauwe samenwerking met de twee docenten - Henk van der Kolk en Henk Kummeling - en didactisch communicatiebureau DST.

Speciaal voor dit project is het boek 'Electoral Systems: a comparative introduction' (2001) van de Britse kiesstelseldeskundige David Farrell vertaald. 'Kiesstelsels' werd in een oplage van 200 stuks gedrukt en vormde een naslagwerk voor de Burgerforumleden en een leidraad bij de scholing.

3.2 INHOUD VAN DE SCHOLING

Het onderwijs in kiesstelsels viel in ruwweg drie delen uiteen:

- Bouwstenen van een kiesstelsel
- Combinatie van bouwstenen in kiesstelselfamilies
- Gevolgen van kiesstelsels.

Daarnaast vond er onderwijs plaats over de inrichting van het politieke bestel en de oorsprong en inhoud van het huidige kiesstelsel.

Voor de zomer vond er voorafgaand aan een Burgerforumweekend een inhoudelijk vragenuurtje plaats, waarin Burgerforumleden hun individuele vragen over alle aspecten van kiesstelsels konden stellen. Eenmaal was hierbij internationaal kiesstelsexpert David Farrell en schrijver van het boek 'Kiesstelsels' te gast.

Bouwstenen

Om de werking van kiesstelsels inzichtelijk te maken, werd een kiesstelsel ontleed in bouwstenen. Drie bouwstenen werden onderscheiden:

- de kiesformule (absolute of relatieve meerderheid, evenredige vertegenwoordiging)
- de stemprocedure (lijsten- of personenstelsel, één of meerdere stemmen, kandidaten wel of niet ordenen op voorkeur)
- de districtsindeling (één of meerdere districten, één of meerdere zetels per district)

Tijdens het eerste weekend vond, via een interactief leerprogramma met gebruik van animaties en stemkastjes, een introductie plaats in deze bouwstenen en het onderwerp kiesstelsels. Dit weekend werd afgesloten met een quiz over kiesstelsels, gepresenteerd door televisiepresentatrice Astrid Joosten. In het vijfde weekend werd op verzoek van de Burgerforumleden nog eens stilgestaan bij de mogelijke stemprocedures.

Naast deze drie basisbouwstenen werd in het onderwijs ook stilgestaan bij andere onderdelen van een kiesstelsel, zoals de parlements-grootte, de kiesdrempel en de voorkeurdrempel.

Kiesstelselfamilies

Een combinatie van bouwstenen levert een kiesstelsel op. Een veel voorkomende combinatie van bouwstenen werd een 'familie' genoemd. De in de literatuur gangbare vijf kiesstelselfamilies kwamen in het onderwijs van het tweede Burgerforumweekend aan bod.

De families waren:

- Relatieve meerderheid in enkelvoudige districten
- Absolute meerderheid in enkelvoudige districten
- Enkele overdraagbare stem in meervoudige districten
- Evenredige stelsels met lijsten
- Gemengde stelsels

Aan de hand van opdrachten over kiesstelsels van verschillende landen werden de bouwstenen en kiesstelsel families inzichtelijk gemaakt. Als voorbeeld dienden de kiesstelsels van het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk, Australië, Ierland, Spanje, Nederland, Luxemburg en Duitsland. Vervolgens werden in diverse lezingen de kenmerken van de verschillende kiesstelsel families nog eens grondig behandeld. In het vijfde weekend was daarbij nog aandacht voor gemengde stelsels, omdat de werking hiervan nog niet helemaal duidelijk was.

Gevolgen van kiesstelsels

Het derde Burgerforumweekend stond in het teken van de gevolgen van kiesstelsels. Wat gebeurt er bijvoorbeeld als je nu een bepaald kiesstelsel zou invoeren in Nederland? Deze gevolgen werden verdeeld in acht groepen:

- evenredigheid
- het aantal politieke partijen
- de kabinetsformatie en coalitieregeringen
- opkomst bij verkiezingen
- de afspiegeling in het parlement
- regionale spreiding en binding
- rolopvattingen van Tweede Kamerleden
- het belang en de rol van de politieke partijen.

Met opdrachten vormden de Burgerforumleden hypothesen over de verwachte gevolgen van verschillende typen kiesstelsels. Daarnaast bekeek men wat er voor feitelijke gegevens over deze gevolgen bekend zijn voor het huidige Nederlandse kiesstelsel. De docenten zetten uiteen wat er vanuit wetenschappelijk onderzoek te zeggen valt over mogelijke gevolgen van verschillende kiesstelsels.

Staatsinrichting en historische context

Naast onderwijs over kiesstelsels was er ook ruime aandacht voor de inrichting van het politieke bestel en de historische context van het huidige kiesstelsel. Zo werd het tweede weekend een inleiding gehouden over staatsinrichting, in het bijzonder over de rol van het parlement. Tijdens het derde weekend werd het huidige kiesstelsel en de precieze werking ervan onder de loep genomen. In het vijfde weekend werden eerdere voorstellen voor vernieuwing van het kiesstelsel van diverse ministers en commissies behandeld. Wat hielden deze voorstellen in en waarom haalden ze het uiteindelijk niet, was de vraag die centraal stond.

3.3 SCHOLING ONLINE

De scholing vond voornamelijk plaats tijdens de Burgerforumweekenden, maar ook thuis konden de Burgerforumleden met de onderwerpen aan de slag. Alle Burgerforumleden hebben daarvoor toegang gekregen tot een besloten intranetsite, waarop ze met elkaar konden discussiëren.

De behandelde stof werd in de vorm van een digitale leermodule op deze intranetsite geplaatst, zodat de leden de informatie rustig konden nalezen en verder konden oefenen met de drie bouwstenen van een kiesstelsel. Alle presentaties, inhoudelijke verslagen en andere documenten zijn na elk weekend meteen op deze besloten site geplaatst. Daar was ook extra literatuur te vinden, evenals speciale discussiepagina's waarop de Burgerforumleden inhoudelijk met elkaar in debat konden gaan. Op de 'Inhoudelijke Vraagbaak' konden de Burgerforumleden vragen stellen aan de twee docenten en de beleidsmedewerkers van het secretariaat. Desgewenst waren ook de leden van het College van Experts beschikbaar voor advies.

Ook voor niet-Burgerforumleden was de scholingsinformatie via het internet toegankelijk. De digitale leermodule werd op de publieke website www.nederlandpraatmee.nl geplaatst. Daarnaast was op de publieke website informatie te vinden over de geschiedenis van het Nederlandse kiesstelsel en de kiesstelsels van de landen van de Europese Unie.

Overzicht scholingsprogramma in het kort

- **1e weekend (24/25 maart): de bouwstenen**
- Wat is een kiesstelsel? Om het onderwerp behapbaar te maken zijn als uitgangspunt drie bouwstenen onderscheiden: kiesformule, stemprocedure en districtsindeling.
- Met stemkastjes is inzichtelijk gemaakt wat de betekenis van die bouwstenen is.
- 's Middags spelenderwijs leren over kiesstelsels door middel van een quiz
- **2e weekend (7/8 april): kiesstelselfamilies**
- Lezing over Nederlandse staatsinrichting
- Combinaties van bouwstenen = een concreet kiesstelsel
- Oneindig veel mogelijkheden, maar:
- Indeling in vijf families van kiesstelsels die in de praktijk vaak voorkomen
- Acht landen als voorbeeld genomen
- **3e weekend (21/22 april): gevolgen van kiesstelsels**
- Verdieping in het Nederlandse kiesstelsel
- Welke gevolgen kan een bepaald kiesstelsel hebben?
- Acht groepen gevolgen, bijv. het aantal politieke partijen, regionale spreiding van Tweede Kamerleden
- Hypothesen vormen over mogelijke gevolgen van verschillende stelsels
- Wat zegt wetenschappelijk onderzoek over mogelijke gevolgen?
- Presentatie van feiten over die acht gevolgen in Nederland
- Discussie over die acht gevolgen in Nederland (wat vinden we goed, wat niet)
- Eerste peiling over voor- en nadelen van het huidige kiesstelsel (wat moet anders?)
- **Scholingsmomenten andere weekenden**
- Inhoudelijk vragenuurtje voorafgaand aan Burgerforumweekenden
- Uitleg stemprocedure en gemengde stelsels
- Behandeling van wijzigingsvoorstellen uit het verleden

Figuur 8. Overzicht scholingsprogramma

4. DE CONSULTATIEFASE

Door middel van een informatiecampagne zijn alle Nederlanders uitgenodigd om mee te praten over het kiesstelsel. Dit kon op de website van het Burgerforum (www.nederlandpraatmee.nl) of tijdens één van de speciaal georganiseerde debatbijeenkomsten. Daarnaast heeft het secretariaat een aantal kiesstelselvoorstellen ontvangen per post.

Van mei tot en met augustus zijn de leden van het Burgerforum actief het land in geweest om meningen van zoveel mogelijk landgenoten te peilen. Het idee achter de consultatiefase was enerzijds dat elke Nederlander de kans moest hebben om zijn of haar mening te geven over het kiesstelsel en anderzijds om de Burgerforumleden extra informatie te verschaffen voor de mogelijke richting van hun advies over het beste kiesstelsel voor de Tweede Kamer.

4.1 WEBSITE

Op het discussieforum van de website kon iedereen die dat wilde reageren op stellingen rondom het thema kiesstelsels. De stellingen werden op het forum geplaatst door de webbeheerder van het secretariaat. Bezoekers van de website konden via het contactformulier hun eigen stellingen insturen. In totaal zijn er 24 stellingen geplaatst, waarvan er zeven zijn aangereikt door individuele burgers (bijlage V).

Om ervoor te zorgen dat de discussie op internet een zinnige bijdrage kon leveren aan de besluitvorming van het Burgerforum zijn de reacties op een actieve manier bijgehouden door een speciale internetwerkgroep, bestaande uit een aantal Burgerforumleden. Leden van die werkgroep hebben zelf gereageerd op het discussieforum, vanuit de gedachte dat het belangrijk was om aan de bezoekers te laten weten dat er kennis werd genomen van hun inbreng, om bepaalde vragen te beantwoorden, of om zelf om verheldering van bepaalde reacties te vragen. Uiteindelijk hebben zij alle relevante opmerkingen die op het discussieforum zijn geplaatst vóór 1 september, het moment dat de besluitvormingsfase van het Burgerforum begon, geanalyseerd. Daarvan is een gestructureerd en handzaam verslag gemaakt, dat is verspreid onder alle Burgerforumleden.

4.2 INGEZONDEN KIESSTELSELVOORSTELLEN

Het discussieforum op internet was niet de enige informatiebron voor ideeën van buitenaf. Diverse mensen hebben op eigen initiatief concrete kiesstelselvoorstellen gestuurd naar het secretariaat per post of via e-mail. Al deze voorstellen zijn zowel op internet als op intranet geplaatst, zodat de Burgerforumleden er kennis van konden nemen. De inzenders van die voorstellen kregen een ontvangstbevestiging met de mededeling dat het aan het Burgerforum was om te kijken wat ze met het betreffende voorstel zouden doen.

4.3 DEBATBIJEENKOMSTEN

Om meningen te peilen in heel Nederland is het Burgerforum actief 'het land in geweest'. Er zijn in totaal achttien debatten gehouden. Het secretariaat organiseerde twaalf regionale bijeenkomsten (a) en één debat speciaal bedoeld voor 'nieuwe kiezers' (b). Daarnaast zijn er vijf lokale debatten georganiseerd door Burgerforumleden zelf (c). Alle debatbijeenkomsten waren vrij toegankelijk.

a. Regionale bijeenkomsten

De twaalf regionale debatbijeenkomsten, die zijn georganiseerd in samenwerking met het Instituut voor Publiek en Politiek (IPP), vormden de 'ruggengraat' van de consultatiefase. Bij het bepalen van de locaties voor deze debatten is gelet op een geografische spreiding waarbij zoveel mogelijk mensen bereikt konden worden (figuur 9). Op grond van die afweging zijn er geen bijeenkomsten georganiseerd in de provincies Zeeland, Flevoland en Drenthe. Hierover heeft het secretariaat een aantal klachten ontvangen van bewoners uit 'overgeslagen' provincies. Ook zijn hier Kamervragen over gesteld door de Tweede Kamerleden Dubbelboer en Blom.

Debatten	Gemeente	Lokatie	Debatleider
Dinsdag 23 mei	Amsterdam	Rode Hoed	Jacobine Geel
Dinsdag 30 mei	Groningen	Oosterpoort	Ruben Maes
Woensdag 31 mei	Rotterdam	Arminius	Jeroen Kramer
Dinsdag 6 juni	Enschede	Schouwburg Podium Twente	Jeroen Kramer
Woensdag 7 juni	Leiden	Naturalis	Ruben Maes
Donderdag 8 juni	Eindhoven	Hotel Dorint	Ruben Maes
Dinsdag 13 juni	Zwolle	Nieuwe Buitensocieteit	Ruben Maes
Woensdag 14 juni	Maastricht	Hotel De l'Empereur	Jeroen Kramer
Donderdag 15 juni	Arnhem	Musis Sacrum	Jeroen Kramer
Zaterdag 17 juni	Utrecht	Academiegebouw Universiteit Utrecht	Jeroen Kramer
Maandag 19 juni	Bergen op Zoom	Schouwburg De Maagd	Ruben Maes
Dinsdag 20 juni	Leeuwarden	De Harmonie	Jeroen Kramer

Figuur 9. Overzicht debatlocaties, data en debatleiders

De regionale bijeenkomsten kenden een vaste structuur en programma. De avond werd ingeleid met een introductiefilm over het Burgerforum Kiesstelsel (op DVD). Daarna werd het debat geopend met de hoofdvraag "Vindt u dat er iets moet veranderen aan het kiesstelsel voor de Tweede Kamer?". Deze vraag werd nogmaals gesteld aan het einde van de avond. De discussie vond plaats aan de hand van een zestal stellingen (zie figuur 10), waarover ook werd gestemd. De thema's van de stellingen zijn bepaald door het Burgerforum. Over deze onderwerpen wilde het graag de mening van andere Nederlanders horen. Tot slot kreeg het aanwezige publiek de gelegenheid om zaken te noemen die nog niet aan de orde waren geweest.

Burgerforumvoorzitter Jacobine Geel trad op als debatleider bij het eerste debat in de Rode Hoed in Amsterdam. Jeroen Kramer (presenter en gespreksleider) en Ruben Maes (gespreksleider en debatleider) leidden de overige debatten.

Om zoveel mogelijk interactie te krijgen tussen de deelnemers is gekozen voor een Lagerhuis- of hoefijzeropstelling van de zaal.

Tijdens elke bijeenkomst hebben een of meerdere aanwezige Burgerforumleden een verslag gemaakt om de output per avond vast te leggen. Deze verslagen werden binnen een week op intranet geplaatst, zodat elk Burgerforumlid hiervan kennis kon nemen. Het IPP heeft gezorgd voor een eindverslag van alle regiobijeenkomsten.

	Hoofdvraag en stellingen	Keuzemogelijkheid
Hoofdvraag	Vindt u dat er iets moet veranderen aan het kiesstelsel voor de Tweede Kamer?	A: ja B: nee
Stelling 1. Regio	Regionale vertegenwoordiging in het parlement is niet nodig.	A: eens B: oneens
Stelling 2. Kwaliteit	Ik stem liever op een aansprekende en betrouwbare politicus, dan op een partij met een duidelijk programma.	A: eens B: oneens
Stelling 3. Bekendheid	Liever anonieme fractiespecialisten in de Tweede kamer, dan populaire stemmentrekkers.	A: eens B: oneens
Stelling 4. Diversiteit	Ik vind een goede afspiegeling van vrouwen, minderheden en jongeren in de Tweede Kamer totaal onbelangrijk.	A: eens B: oneens
Stelling 5. Coalitie	Kiezers moeten meer invloed hebben op welke partijen deel uitmaken van de coalitie.	A: eens B: oneens
Stelling 6. Aantal partijen	Het aantal partijen in de Tweede Kamer moet worden verminderd.	A: eens B: oneens

Figuur 10. Stellingen debatavonden

In totaal hebben 740 mensen een debat bezocht. Tijdens het testen van de stemkastjes is aan de bezoekers van elk debat een aantal persoonlijke gegevens gevraagd, zoals geslacht, leeftijd en hoogst genoten opleiding. Uit die peilingen blijkt dat in totaal 60% van het publiek uit mannen bestond, dat wat betreft leeftijd iedere keer de categorieën 20-29 en 50-59 oververtegenwoordigd waren en dat meer dan 50% van de deelnemers op HBO of WO niveau zijn opgeleid.

b. Nieuwe Kiezersdebat

Om ook jongeren en mensen die sinds kort de Nederlandse nationaliteit hebben te bereiken, is er een speciaal debat georganiseerd voor deze 'nieuwe kiezers' op 22 juni 2006 in discotheek off_corso in Rotterdam. Dit debat is georganiseerd in samenwerking met Het Portaal. Vanwege de bijzondere doelgroep is gekozen voor een andere invulling van de avond en meer op de doelgroep aansluitende stellingen (figuur 11). Omdat deze groep doorgaans moeilijker warm te maken is voor politieke debatten, is getracht hen aan te spreken met een onalgedaagse debatlocatie, een rapoptreden en door een prijs voor de beste debater uit te reiken. De bijeenkomst trok ongeveer 60 personen.

Debatronde	Stellingen Nieuwe Kiezersdebat
1. Inventarisatie	Er is een kloof tussen nieuwe kiezers en politiek
2. Oplossingen	Ik vind een goede afspiegeling van jongeren, vrouwen en minderheden in de Tweede Kamer zeer belangrijk
3. Nieuwe ideeën, kansen en mogelijkheden	Kiezers moeten meer invloed hebben op wie er gaat regeren

Figuur 11. Stellingen nieuwe kiezersdebat

c. Lokale debatten

Vijf Burgerforumleden hebben zelf initiatief genomen om een bijeenkomst te organiseren in hun woonplaats. Dit heeft ervoor gezorgd dat de bewoners van Ridderkerk (Zuid-Holland), Baarle-Nassau (Noord-Brabant), Tilburg (Noord-Brabant), Sluis (Zeeland) en Alkmaar (Noord-Holland) in de gelegenheid werden gesteld om in hun eigen woonplaats mee te praten over het Nederlandse kiesstelsel. Vaak zijn deze bijeenkomsten georganiseerd in nauwe samenwerking met de desbetreffende gemeente. Sommige organisatoren kozen ervoor om zelf op te treden als debatleider, anderen hadden gezorgd voor een externe debatleider.

4.4 BEZOEK VAN PARLEMENTARIËRS

Het Burgerforum heeft niet alleen informatie ingewonnen bij burgers, maar ook bij Kamerleden. In het weekend van 23 en 24 juni waren drie Nederlandse Kamerleden (van het CDA, de PvdA en de SGP) en één Luxemburgse parlementariër te gast om te vertellen over hun werkzaamheden. De Burgerforumleden konden uiteraard ook vragen stellen. In de discussie ging het niet zozeer om hun persoonlijke of partijstandpunten over het kiesstelsel, maar vooral om hun taken en rolopvatting als Kamerlid en welk effect de wijze waarop zij worden gekozen daarop heeft. De Luxemburgse gast gaf bijvoorbeeld aan dat hij als gevolg van het daar geldende districtenstelsel heel veel tijd besteedde aan contact met de kiezers uit zijn district.

4.5 RESULTATEN CONSULTATIEFASE

In totaal hebben er 18 debatten plaatsgevonden (met 740 stemmende bezoekers) en zijn er ongeveer 1400 reacties op het internetdiscussieforum geplaatst.

De waarde van de debatbijeenkomsten lag vooral in het feit dat de Burgerforumleden nieuwe geluiden en ideeën konden horen over het kiesstelsel. Tijdens de debatten kwamen eveneens andere onderwerpen naar voren die mensen bezighouden; onderwerpen die soms dicht tegen het kiesstelsel aanliggen. Een ander belangrijk aspect van de debatavonden was, dat alle Nederlanders in staat gesteld zijn om hun mening te geven aan het Burgerforum.

5. BESLUITVORMINGSFASE

De laatste weekenden voor de zomer werd er, gelijktijdig met de debatten in het land, binnen het Burgerforum gediscussieerd over het kiesstelsel. In de maanden juli en augustus waren er geen bijeenkomsten, maar heeft een aantal Burgerforumleden via intranet samengewerkt in zomerwerkgroepen om concrete kiesstelselvarianten uit te denken. Na de scholing, de consultatie in het land en interne discussies over diverse aspecten van het kiesstelsel, maakte het Burgerforum zich op om tot een advies te komen. De vier weekenden na de zomer waren hiervoor ingericht, de zogenoemde besluitvormingsfase.

5.1 BESLUITVORMINGSPROCEDURE

Het Burgerforum wilde met één advies naar buiten komen. Het Burgerforum heeft zelf besloten op welke wijze de leden gezamenlijk tot dit advies zouden komen. Deze procedure is vastgesteld tijdens de tweede bijeenkomst na de zomer. Afgesproken werd om alle besluiten te nemen met absolute meerderheid van stemmen. Bij meer dan twee keuzemogelijkheden waren er dus meerdere stemrondes nodig, waarbij de keuze met de minste stemmen steeds afviel. Nadat één advies was overgebleven, werd deze kiesstelselvariant naast het huidige kiesstelsel gelegd. In deze zogenoemde eindtoets stond de vraag centraal of het advies een verbetering is ten opzichte van het huidige stelsel. Het Burgerforum had afgesproken dat voor handhaving van het huidige stelsel een tweederde meerderheid vereist was.

- Gemengd stelsel met districten
- Gemengd stelsel zonder districten
- Stemmen op partij én persoon
- Stemmen op partij óf persoon
- Invloed op de coalitievorming
- Tegenstem
- Kiesdrempel
- Parlements grootte
- Gekozen ministers en premier

Figuur 12. Thema's zomerwerkgroepen

5.2 ZOMERWERKGROEPEN

Burgerforumleden die graag door wilden werken tijdens het zomerreces werden in de gelegenheid gesteld dit te doen in zomerwerkgroepen. Tijdens de laatste weekendbijeenkomst voor de zomer konden alle leden aangeven welke onderwerpen en thema's zij interessant vonden (figuur 12). De zomerperiode leverde ongeveer 30 (individuele) kiesstelselvoorstellen op, waarvan overigens een groot deel met elkaar overlapte.

5.3 BURGERFORUMWEEKEND 1 EN 2 SEPTEMBER

Tijdens de eerste bijeenkomst na de zomer startte het besluitvormingstraject met een moment van bezinning: wat willen we nu eigenlijk? Gezamenlijk werden verwachtingen voor de komende periode uitgesproken en werd stilgestaan bij de kernfuncties van een kiesstelsel. Waarom hebben we eigenlijk een kiesstelsel?

Na deze heroriëntatie op de opdracht hebben de Burgerforumleden voorwaarden geformuleerd waaraan het beste kiesstelsel voor de Tweede Kamer volgens hen zou moeten voldoen. Vervolgens werden de sterke en zwakke punten van het huidige stelsel geanalyseerd. In een inventarisatieronde zijn die voorwaarden en sterke en zwakke punten aan elkaar gekoppeld. Bekeken is welke onderdelen van een kiesstelsel, gegeven deze analyse, zouden moeten worden afgeschaft, behouden blijven en/of worden toegevoegd ten opzichte van het huidige kiesstelsel.

5.4 BURGERFORUMWEEKEND 29 EN 30 SEPTEMBER

Op basis van de inventarisatie in het weekend van 1-2 september en de kiesstelselvoorstellen uit de zomermaanden, heeft het secretariaat vier ruwe kiesstelselvarianten opgesteld. Daarnaast werden drie thema's onderscheiden van onderwerpen die breed leefden binnen het Burgerforum. Door Burgerforumleden werden nog twee extra kiesstelselvarianten ingediend, die niet onder één van de vier basisvarianten waren onder te brengen. In figuur 13 zijn deze varianten en thema's weergegeven.

Kiesstelselvarianten
- Stemmen op partij óf persoon (één stem)
- Stemmen op partij én persoon (twee stemmen)
- Gemengd evenredig stelsel (twee stemmen, districten)
- Huidige stelsel met aanpassingen op onderdelen
- Stemmen in twee rondes
- Stelsel "om en om" (om de twee jaar verkiezingen voor deel parlement)
Thema's
- Stemmen op onderwerpen
- Invloed op coalitievorming
- Tegenstem

Figuur 13. Kiesstelselvarianten en thema's

In het weekend van 29 en 30 september zijn deze varianten en thema's in groepen uitgewerkt en aan elkaar gepresenteerd. Ook vond een eerste peiling plaats over steun voor deze varianten en thema's.

5.5 DISCUSSIE TUSSEN BURGERFORUMWEEKENDEN

Aanvankelijk was het de bedoeling om op 7 oktober, tussen twee Burgerforumweekenden in, een discussiebijeenkomst te organiseren met politici en deskundigen over de kiesstelselvarianten die op dat moment in het Burgerforum voorlagen. In verband met de verkiezingscampagne en de daarmee gepaard gaande partijcongressen bleken vele genodigden verhinderd en is besloten dat het niet zinvol was om deze dag te organiseren.

Wel vond er tussen deze Burgerforumweekenden een synthetrondiscussie plaats (zie paragraaf 1.3), waarbij de Burgerforumleden vanachter hun eigen computer onderling discussieerden en tot gedeelde standpunten kwamen over de zes kiesstelselvarianten en het thema invloed op coalitievorming.

5.6 BURGERFORUMWEEKEND 20 EN 21 OKTOBER

Tijdens de voorlaatste weekendbijeenkomst heeft er een discussie plaatsgevonden met een viertal kiesstelsexperts over de kiesstelselvarianten die voorlagen. Zij becommentarieerden de varianten op uitvoerbaarheid en mogelijke gevolgen.

Na onderlinge discussie en stemming bleven uiteindelijk twee kiesstelselvarianten over, waar op 10 november tussen gekozen zou worden ('stemmen op partij óf persoon' en 'huidige stelsel met een verlaagde voorkeurdrempel').

In dit weekend werden verder besluiten genomen over de hoogte van de kiesdrempel, de voorkeurdrempel, de parlamentsgrootte, de zittingsduur van de Tweede Kamer, de restzetelverdeling, invoering van een tegenstem en het gewicht van blanco stemmen. Het Burgerforum wenste alleen de voorkeurdrempel en de restzetelverdeling te wijzigen ten opzichte van het huidige stelsel. Ook nam het Burgerforum het besluit om over het onderwerp 'invloed op coalitievorming' geen aanbeveling in het advies op te nemen.

Tot slot vond in dit weekend een inventarisatie plaats van ongevraagde adviezen, die onder de leden van het Burgerforum leefden. Het betrof onderwerpen die niet direct aan het kiesstelsel gerelateerd zijn, maar wel te maken hebben met het functioneren van de democratie.

5.7 BURGERFORUMWEEKEND 10 EN 11 NOVEMBER

Tijdens de laatste bijeenkomst van het Burgerforum vielen de belangrijkste besluiten en trad het Burgerforum via de media naar buiten met zijn advies.

De kiesstelselvariant 'stemmen op partij óf persoon' werd allereerst nader uitgewerkt op het punt van de zeteltoedeling aan de kandidaten binnen een lijst. Nadat het Burgerforum gekozen had tussen één van de twee kiesstelselvarianten ('stemmen op partij óf persoon' 102 stemmen, 'huidige stelsel met een verlaagde voorkeurdrempel' 21 stemmen), werd deze nog in stemming gebracht tegenover het 'huidige kiesstelsel zonder enige aanpassing'. De variant 'stemmen op partij óf persoon' kreeg 114 stemmen tegenover 16 stemmen voor het huidige

stelsel. Hiermee was de inhoud van het advies van het Burgerforum Kiesstelsel bekend. Voorts besloot het Burgerforum om tevens een vijftal ongevraagde adviezen uit te brengen.

Volgend op de stemmingen is de concepttekst van het eindadvies besproken. Na behandeling van een aantal wijzigingsvoorstellen werd deze tekst vastgesteld.

Het weekend werd besloten met een terugblik op de afgelopen bijzondere maanden, waarna het Burgerforum een passend slot kreeg met een feest.

6. COMMUNICATIE BURGERFORUM KIESSTELSEL

Een doelgerichte en adequate communicatie werd van groot belang geacht voor het succes en het draagvlak van het Burgerforum. Vooraf zijn er drie invalshoeken voor de communicatie onderkend:

1. Effectieve ondersteuning van het Burgerforum

Hierbij kan gedacht worden aan het verschaffen van toegankelijke informatie over de organisatie en werkwijze van het Burgerforum, het uitbrengen van een nieuwsbrief (per e-mail), een frequent bijgewerkte 'members-only' website (intranet) waarop Burgerforumleden onderling konden communiceren en assistentie van de leden bij het gebruik ervan.

2. Het ondersteunen van Burgerforumleden bij hun communicatie met andere burgers, politici, maatschappelijke partijen en de media. In feite waren de Burgerforumleden een soort ambassadeurs. Om die rol goed te kunnen vervullen hebben zij ter ondersteuning materiaal gekregen en workshops kunnen volgen, bijvoorbeeld over het geven van presentaties en omgaan met de media (toolkit). Een publieke website (www.nederlandpraatmee.nl) en aandacht van lokale, regionale en landelijke media tijdens de debatfase, zijn essentieel geweest om zoveel mogelijk Nederlanders te bereiken.

3. Draagvlakverwerving

Om tot een gedragen advies te kunnen komen moest een flink deel van de Nederlandse samenleving kennis kunnen nemen van het bestaan, de werkwijze en het resultaat van het Burgerforum. Om dit te bereiken is gekozen voor een massamediale benadering. Websites, posters, advertenties en lokale, regionale en landelijke publiciteit (kranten, bladen, radio en tv) zijn daarvoor ingezet. Ook de inzet van de individuele Burgerforumleden is hierbij van belang geweest. Ieder van hen heeft een achterban en/of leefgemeenschap die via hen op de hoogte waren van het bestaan van het Burgerforum. De leden hebben bovendien gezorgd voor een zeer actieve mediabenedering op alle mogelijke fronten: van websites en buurtkranten in gemeenten en provincies tot landelijke kranten en tv-programma's.

Bovengenoemde invalshoeken waren verder uitgewerkt in de selectieleidraad ten behoeve van de Europese aanbesteding van de communicatie voor het Burgerforum. Een aanbestedingsprocedure was noodzakelijk omdat de geschatte kosten voor de communicatie hoger waren dan de grens waarboven een Europese aanbesteding verplicht is. Op basis van de gunningcriteria is reclame- en adviesbureau ARA samen met pr-bureau HVR geselecteerd. Het bestek vormde de basis voor een concreet plan van aanpak voor de communicatie.

In dit hoofdstuk volgt een beschrijving van de interne en externe communicatie zoals die uiteindelijk is uitgevoerd.

6.1 INTERNE COMMUNICATIE

Het Burgerforum was zeer divers samengesteld. Jong en oud was vertegenwoordigd, er deden evenveel mannen als vrouwen mee en de leden waren afkomstig uit het hele land. Al deze personen werkten samen aan één advies. Om te zorgen voor een optimaal contact tussen Burgerforumleden en het secretariaat en Burgerforumleden onderling is veel aandacht besteed aan interne communicatie.

Doelstelling

Interne communicatie moest ervoor zorgen dat de leden elkaar konden leren kennen, kennis over kiesstelsels konden opdoen, in staat waren om daarover met elkaar van gedachten te wisselen en om uiteindelijk tot een gezamenlijk besluit te komen over het beste kiesstelsel voor de Tweede Kamer. Kortom, het doel van de interne communicatie was op alle mogelijke manieren bijdragen aan het vervullen van de opdracht, zowel voor, tijdens als na het proces. Hieronder volgt per fase een beschrijving van de ingezette middelen:

Interne communicatiemiddelen	Beschrijving
MIDDELEN GEDURENDE GEHELE PROCES	
Burgerforum e-mailadressen	Alle Burgerforumleden hebben een eigen e-mailadres (naam@burgerforumkiesstelsel.nl) gekregen aan het begin van het project. Via e-mail zijn berichten en documenten verstuurd.
Reguliere post	Stukken, documenten en brieven werden in sommige gevallen in hardcopy per post verstuurd.

Telefonische bereikbaarheid projectsecretariaat	Het projectsecretariaat was bereikbaar voor vragen, opmerkingen en informatie tijdens kantooruren.
Vergaderingen/werkbijeenkomsten	Het Burgerforum is in totaal tien weekenden (vrijdagavond en zaterdag) bijeengekomen voor een werkconferentie/vergadering. Leden bleven overnachten en er werd gezamenlijk gegeten.
Intranet	Een besloten website waar Burgerforumleden, leden van het secretariaat en de docenten elkaar konden treffen. Doel van deze site was vooral om een digitaal platform te vormen, waarop Burgerforumleden hun ideeën konden uitwisselen en bediscussiëren. Op de site http://burgerforum.macawhosting.net waren naast de laatste nieuwtjes en mededelingen vanuit het secretariaat daarom ook een discussieforum, fotopagina's en inhoudelijke pagina's naar aanleiding van de input uit de weekenden te vinden. Tevens had de site een aparte pagina waarop documenten uit de weekenden, individuele voorstellen van leden en van buitenstaanders en extra literatuur werden gedeeld. In bijlage VI is een beeld van de website te zien.
Knipselkrant	Naast een overzicht van alle verschenen (regionale) krantenartikelen over het Burgerforum op intranet is ook twee maal een knipselkrant verspreid onder de Burgerforumleden.
SELECTIEFASE	
Uitnodigingsbrief Minister Pechtold	Door de minister ondertekende brief waarin mensen uitgenodigd werden voor een informatiebijeenkomst, incl. een korte uiteenzetting bedoeling Burgerforum Kiesstelsel. (bijlage IV)
Folder '140 Nederlanders nemen het kiesstelsel onder de loep. Hoort u daarbij?'	Eerste informatie voor genodigden. In het kort een schets van het project, bedoeling en inrichting. Verder een overzicht van de tijd en locatie van verschillende informatiebijeenkomsten.
Informatiebijeenkomsten voor genodigden	In totaal negen bijeenkomsten waarin zelfselectie, informatie en het stellen van vragen centraal stond (zie ook het hoofdstuk selectiefase hiervoor)
Folder 'Informatiebijeenkomst Burgerforum Kiesstelsel'	Korte uitleg, globale agenda, vijf meest gestelde vragen, zelfselectievragen
SCHOLINGSFASE	
DVD	NOS nieuwsitem Burgerforum 24 maart, Het elfde uur 18 april, Tv-commercials, Burgerforum Journaal afl. 1.
Handboek: 'Kiesstelsels'	Een Nederlandse vertaling van het boek: Farrell, David M., 2001, Electoral Systems: A comparative introduction, Palgrave: New York.
Folder 'Workshops'	Hoe en wat van de vaardighedenworkshops
CONSULTATIEFASE	
Folder: 'Handleiding'	Folder met informatie en tips over de consultatiefase en omgang met de media
BESLUITVORMINGSFASE	
Synthetronsessie	Synthetron is een virtuele discussiemethode die de mogelijkheid geeft om een onderwerp te bespreken met een grote groep mensen. Het gaat om het filteren van de meest gedragen inzichten uit de hele groep. De discussie is anoniem, zodat het om de boodschap gaat en niet om de boodschappers. Er vonden synthetronsessies plaats op 14 juni en 11 oktober (zie paragraaf 1.3).

6.2 EXTERNE COMMUNICATIE

De externe communicatie was er op gericht om zoveel mogelijk mensen zo goed mogelijk te informeren over het Burgerforum en om draagvlak te creëren voor het advies bij de politiek. Ingezet is op een zo breed mogelijke bekendheid, open communicatie en duidelijke informatie over bepaalde keuzes die het Burgerforum heeft gemaakt. Door burger en politiek op tal van manieren te betrekken gedurende het gehele proces is geprobeerd een zo groot mogelijk draagvlak te genereren. Tevens is getracht zoveel mogelijk aandacht te krijgen via de media.

Doelstelling

Communicatie is een cruciale factor voor het Burgerforum geweest, omdat het moest zorgen voor bekendheid en inzicht in dit unieke en nieuwe proces. Openheid moest bijdragen aan een zeker draagvlak onder de bevolking en politici. Het beoogde effect van de communicatie was:

Doelgroepen informeren over het Burgerforum, waarbij gepoogd moet worden een duidelijk beeld te verschaffen van het proces, het instrument en het door haar uitgebrachte kiesstelseladvies, waarbij de inhoud en beargumentering voor de gemaakte keuzes centraal staat.

De inzet was dat het Burgerforum bekend zou worden bij 20% van de bevolking en dat duidelijke informatie politici een extra reden geeft om het advies serieus te bekijken.

Doelgroepen

Drie doelgroepen waren van belang: de (parlementaire) media, de Nederlandse bevolking en de (Haagse) politiek. Deze doelgroepen hebben een onderlinge relatie.

De media: De (parlementaire) media zijn het belangrijkste 'doorgeefluik' en de eerste schakel in het communicatieproces. Ook opiniemakers en columnisten vallen binnen deze doelgroep.

De Nederlandse bevolking: Een advies over het kiesstelsel gaat de hele bevolking aan. Iedereen in Nederland heeft er recht op om kennis te kunnen nemen van het voorstel, zeker alle kiesgerechtigde Nederlanders. Draagvlak en steun zijn kernbegrippen.

De politiek: De volksvertegenwoordiging en het kabinet zullen het advies vermoedelijk alleen overnemen als dit voldoende draagvlak geniet onder de bevolking. Uiteindelijk beslist de politiek of het voorstel al dan niet wordt overgenomen. Andere politieke actoren die meer op de achtergrond spelen zijn: de besturen van de politieke partijen en politieke jongerenorganisaties, evenals wetenschappelijke instituten van de politieke partijen en wetenschappers op het terrein van politicologie, staatsrecht en bestuurskunde.

Strategie

De communicatiestrategie was gericht op voldoende positieve aandacht voor het Burgerforum. De *boodschap* moest daarom de unieke kanten van het Burgerforum Kiesstelsel naar voren brengen. Die boodschap kan uitgesplitst worden in *Burgerforum* en *Kiesstelsel*. Bij de term *Burgerforum* staat de unieke aanpak centraal: 140 Burgers denken na over een probleem en oplossing en adviseren de overheid. Bij *Kiesstelsel* gaat het om de inhoud van het advies, de voor- en nadelen van het advies en waarom bepaalde keuzes gemaakt zijn. Bij het formuleren van de boodschap rond zowel het concept *Burgerforum* als de term *kiesstelsel*, is in alle fases rekening gehouden met de pijlers openheid, bekendheid en draagvlak. In de consultatiefase was er nog een extra boodschap: Het Burgerforum nodigde iedere Nederlander nadrukkelijk uit om mee te praten over de beste manier om onze volksvertegenwoordiging te kiezen.

De strategie richtte zich op het zo effectief mogelijk informeren van de verschillende doelgroepen over het Burgerforum. Om de doelstelling - veel positieve aandacht in de landelijke en regionale media - te halen, is de pers zowel actief als effectief benaderd en geïnformeerd. Hierbij is het van cruciaal belang dat de juiste informatie (*boodschap*) op het juiste tijdstip (*momenten*) naar buiten komt via de best mogelijke woordvoerders (*kanaal*). Deze strategie blijft ook na het uitbrengen van het advies door het Burgerforum relevant.

Moment en kanalen

Tijdens de laatste weekendbijeenkomst trad het Burgerforum in de openbaarheid met zijn advies. Het advies is officieel aangeboden aan minister Nicolai op 14 december 2006.

Rond het uitbrengen van het advies hebben de voorzitter en Burgerforumleden veel aandacht gekregen van diverse media. Op vrijdagavond 10 november, tijdens het laatste Burgerforumweekend, is er in de uitzending van actualiteitenprogramma Netwerk, het NOS-journaal van 20.00 uur en het late nieuws van RTL 4 aandacht besteed aan het advies van het Burgerforum. Voor het beantwoorden van vragen was een persvoorlichter vanuit het secretariaat beschikbaar.

Een belangrijk middel in het creëren van bekendheid en draagvlak is de website geweest. Tot nu toe heeft deze in totaal 40.539 unieke bezoekers getrokken (zie voor meer gedetailleerde gegevens over bezoekerscijfers bijlage VII). Het streven voor de nabije toekomst is onder meer het bewerkstelligen van een hoorzitting met Burgerforumleden en Tweede Kamerleden over het advies van het Burgerforum Kiesstelsel. Hopelijk wordt dit gevolgd door een Kamerdebat en uiteindelijk invoering van het door het Burgerforum voorgestelde kiesstelsel.

Middelen externe communicatie

Externe communicatiemiddelen	Beschrijving
MIDDELEN GEDURENDE GEHELE PROCES (EN DAARNA)	
Website	<p>Op 24 maart ging, tegelijk met de installatie van het Burgerforum, de officiële website online. De site draaide zowel onder de naam www.burgerforumkiesstelsel.nl als www.nederlandpraatmee.nl. De site had een tweeledig doel: informeren en interactie.</p> <p>In bijlage VIII is een beeld van de website te zien.</p> <p>Informeren</p> <p>De website informeerde de bezoeker over wie de leden van het Burgerforum waren, wat zijn opdracht was, wat een kiesstelsel is en waar het Burgerforum allemaal mee bezig is geweest:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De pagina's 'Het Burgerforum' laten de voorzitter en alle leden met foto en korte omschrijving zien. Verder staat hier informatie over de opdracht en werkwijze van het Burgerforum. • De pagina 'Kiesstelsels' geeft een overzicht van verschillende kiesstelsels in Europa en een historisch overzicht van ons eigen kiesstelsel. Beide onderdelen zijn weergegeven in speelse interactieve webonderdelen (een interactieve kaart van Europa en een interactieve tijdsbalk). • Een speciaal ontworpen digitale leermodule 'Kennis van kiesstelsels' is aan de website gekoppeld (www.kennisvankiesstelsels.nl). Hierin kan worden kennism gemaakt met alle onderdelen van een kiesstelsel. (bijlage IX, zie ook paragraaf 3.3) • De pagina's 'Nieuws & Activiteiten' laten het laatste nieuws, persberichten, de agenda en verschijningen in de pers zien. Tevens kon de bezoeker zich inschrijven voor de e-mail nieuwsbrief of de laatste edities hiervan online lezen. • De fotogalerie laat het Burgerforum in foto's zien, van de debathijeenkomsten tot de Burgerforum-weekenden. • Op de pagina 'Burgerforum aan het woord' houdt Burgerforumlid Maureen Dap een eigen weblog bij en heeft een aantal andere Burgerforumleden zijn of haar persoonlijke indrukken gegeven. <p>Interactie</p> <p>Het tweede doel van de site was de bezoeker te laten meepraten en denken over de beste manier om volksvertegenwoordigers voor de Tweede Kamer te kiezen.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Daarvoor is een <i>discussieforum</i> opgezet waar door de webredactie geregeld nieuwe stellingen (soms aangedragen door bezoekers van het discussieforum) op zijn geplaatst (bijlage V). Ook een aantal Burgerforumleden reageerde op dit internetforum, analyseerde de discussie en bundelde de reacties in een verslag. Zo nam het Burgerforum de meningen van andere Nederlanders mee in haar besluitvorming. • Een tweede manier om mee te praten was de Burgerforum Barometer, een speels interactief instrument dat mensen liet stemmen op een stelling en deze 'stem' op een interactieve landkaart van Nederland plaatste. Het doel hiervan was om een globaal beeld te krijgen van hoe mensen in de verschillende regio's van Nederland over een onderwerp denken. Aan de resultaten zijn geen conclusies verbonden. • Via de contactpagina hebben verschillende mensen hun eigen voorstellen voor een nieuw kiesstelsel ingestuurd. Deze voorstellen zijn op een pagina 'Kiesstelselsuggesties' onder de 'Doe Mee'-pagina geplaatst. <p>Na het einde van het project blijft de website online tot en met mei 2007. Daarna wordt deze ondergebracht bij de website www.onzedemocratie.nl van het Ministerie van Binnenlandse Zaken.</p>

Nieuwsbrieven	Om de buitenwereld op de hoogte te houden zijn tijdens het project bijna maandelijks nieuwsbrieven verstuurd. Ze verschenen zowel in een papieren krantvorm als digitaal (e-mailniewsbrief). De papieren versie had een oplage van ongeveer 500 en is verstuurd naar Tweede Kamerleden, hoogleraren, politologen, bestuurskundigen, andere betrokken experts, en de Burgerforumleden zelf. De e-mailniewsbrief ging uit naar iedereen die zich daarvoor via de website had aangemeld (ruim 1300 inschrijvingen) en naar iedereen die zich kandidaat had gesteld voor het Burgerforum, maar was uitgeloot (ruim 1700 mensen). Naast nieuws bevatten de nieuwsbrieven ook korte persoonlijke interviews met Burgerforumleden.
Persberichten	Bij een aantal gebeurtenissen met nieuwswaarde, zijn persberichten verstuurd. Het betreft: <ul style="list-style-type: none"> - Bij het versturen van de uitnodigingsbrieven (3 feb.) - Na de eerste informatiebijeenkomst (22 februari) - Mislukte loting (11 maart) - Geslaagde loting (13 maart) - Installatie Burgerforum (24 maart) - Van start gaan consultatiefase (23 mei) - Verschijnen advies (10 november)
Interviews en het te woord staan van journalisten	Gedurende het proces is er een aantal aanvragen voor interviews geweest met de voorzitter en/of Burgerforumleden. Veel Burgerforumleden hebben in hun eigen stad of regio op eigen initiatief contact gezocht met (regionale) pers. Ook zijn er in landelijke kranten interviews en reacties geplaatst afkomstig van de voorzitter, Burgerforumleden en de woordvoerder van het secretariaat.
Documentaire	Filmmaker Wendy van Wilgenburg heeft een beeldverslag van ongeveer 30 minuten gemaakt, welke bij het advies op DVD is gevoegd. De film laat duidelijk het proces achter de feiten zien, de menselijke kracht van dit unieke experiment: 140 burgers die samenwerken aan een eenduidig advies over ons kiesstelsel. Doel van de film is om beleidsmakers en politici, met het oog op eventuele latere burgerfora, te laten zien hoe het er bij het Burgerforum Kiesstelsel aan toeging. In de film zullen veel sfeerbeelden van de weekenden, debat- en informatiebijeenkomsten te zien zijn, naast interviews met Burgerforumleden.
Burgerforum Journaal	In de Burgerforum Journaals, korte internetfilmpjes, werd getoond wat er in de betreffende periode allemaal was gebeurd rondom het Burgerforum. In totaal zijn er op de website vijf journaals verschenen. Deze zijn ook te zien op de bijgevoegde DVD.
SCHOLINGSFASE	
Aankondigingsadvertentie	Deze advertentie is in week 12 verschenen in de bladen Elsevier, HP/De Tijd, De Groene Amsterdammer en VN. Tevens is deze advertentie paginagroot en full color verschenen in de Volkskrant, Trouw en het NRC Handelsblad. De advertentie bevatte relatief veel tekst. De bedoeling, werkwijze en opdracht van het Burgerforum werd gepresenteerd aan de Nederlanders.

CONSULTATIEFASE	
Stationsreclame	In de maand april 2006 hebben op elk station in Nederland abri's van het Burgerforum gehangen. Op deze posters waren verschillende karakters uit de campagne te zien met verschillende teksten. Het doel van de campagne was om mensen mee te laten praten op de website of tijdens een van de debatbijeenkomsten.
Televisiecampagne	Tussen 26 april en 26 mei 2006 zijn een vijftal spotjes uitgezonden op 13 verschillende Tv-zenders (in totaal 440 keer). Hierin deden de verschillende karakters uit de campagne bepaalde voorstellen voor een ander kiesstelsel. Soms waren de karakters in de spotjes het met elkaar eens, soms oneens. Dit om te benadrukken dat het om discussie en meepraten ging. Het doel van de spots was om mensen te informeren over het bestaan van het Burgerforum en om mensen uit te nodigen om mee te praten over ons kiesstelsel via internet of bijeenkomsten in het land.
Folder: 'Het kabinet vraagt advies aan Nederland'	Een informatieve folder die is uitgedeeld tijdens de debatbijeenkomsten in het land.
Webbanning	Online advertentiecampaagne. Bewegende onderdelen (Flash-animatie) op drukbezochte websites als 'nu.nl' om mensen naar de website van het Burgerforum te trekken.
Debatbijeenkomsten	Discussie over kiesstelsels. Een manier om Burgerforumleden in aanraking te laten komen met verschillende ideeën en standpunten over kiesstelsels.
Tramreclame	Voor de 'kick-off' debatavond in Amsterdam is reclame gemaakt in de trams van Amsterdam.
Verspreiden van flyers	Om mensen te trekken zijn flyers verspreid in de steden waar het Burgerforum debatavonden heeft georganiseerd. Deze flyers zijn gestuurd naar de locaties, maar ook actief verspreid. Verder zijn deze in Rotterdam verspreid onder horecagelegenheden en op andere punten waar veel bezoekers komen.
Advertenties in kranten	In gemeenten waar het Burgerforum debatbijeenkomsten organiseerde zijn in de lokale krant advertenties verschenen, waarin mensen uitgenodigd werden voor de debatbijeenkomst in de desbetreffende plaats.
Free cards	Er hingen boomerangkaarten in verschillende horeca gelegenheden in heel Nederland.
Driehoeksborden	Om meer mensen te trekken naar het nieuwe kiezersdebat in Rotterdam hebben we gebruik gemaakt van driehoeksborden.
BESLUITVORMINGSFASE	
Media-aandacht	Door middel van een duidelijk draaiboek en een weloverwogen strategie is getracht zo veel mogelijk (positieve) aandacht te generen voor het eindadvies. Hierbij is dankzij de Burgerforumleden ook de regionale media van groot belang geweest.
Advies	Verslag van het advies Burgerforum Kiesstelsel over het beste kiesstelsel voor Nederland.

7. PROCESBEGELEIDING

7.1 VORMING VAN HET SECRETARIAAT

Op 8 juli 2005 nam de toenmalige minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties, Alexander Pechtold, het initiatief voor het Burgerforum Kiesstelsel op in zijn Democratische Vernieuwingsagenda. Daarmee werd hij meteen officieel de opdrachtgever voor het Burgerforum. De directeur van de Directie CZW (Constitutionele Zaken en Wetgeving) van het Ministerie van Binnenlandse Zaken, Harke Heida, trad op als gedelegeerd opdrachtgever. De minister had verder geen inhoudelijke verantwoordelijkheden binnen het project.

De opdrachtgevers hadden de taak om de voorzitter van het Burgerforum te benoemen en de 140 Burgerforumleden de benodigde middelen en ondersteuning ter beschikking te stellen om hun opdracht goed te vervullen. Daarvoor moest allereerst een secretariaat worden opgericht. Dit 'zenuwcentrum' was verantwoordelijk voor de gehele organisatie van het project: van het opzetten en organiseren van bijeenkomsten en weekenden tot de selectie en scholing van de Burgerforumleden. Naast het secretariaat zijn er verschillende externe bureaus en personen betrokken geweest bij de organisatie en uitvoering van het project.

7.2 VOORZITTER

Vanaf het begin was duidelijk dat de persoon van de voorzitter een cruciale rol zou spelen in het hele proces. Immers, het Burgerforum moest een onafhankelijk oordeel over het Nederlandse kiesstelsel geven. Dit betekende dat een voorzitter opgewassen moest zijn tegen mogelijke pogingen tot beïnvloeding of in diskrediet brengen van het proces en dat hij/zij ook in de publiciteit zijn/haar 'mannelijke' moest kunnen staan. Daarnaast beschikte de voorzitter bij voorkeur niet over een kiesstelselverleden of een nadrukkelijke politieke 'kleur'. Voor de rol van voorzitter zijn met diverse kandidaten gesprekken gevoerd. Jacobine Geel (theologe, publiciste en bekend van levensbeschouwelijke programma's op TV) werd begin 2006 door minister Pechtold benoemd om het forum van 140 burgers te leiden.

De taken en bevoegdheden van de voorzitter van het Burgerforum waren:

- Supervisie over het selectieproces van de leden voor het Burgerforum.
- Het daadwerkelijk voorzitten van de bijeenkomsten van het Burgerforum
- Begeleiden van de groep Burgerforumleden
- Het onderhouden van de contacten/relaties met de (gedelegeerde) opdrachtgever, in casu de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties
- Het aansturen van het secretariaat op hoofdlijnen
- Het zoeken van contact met diverse groeperingen uit de samenleving (media, politici, maatschappelijke groeperingen, ouderen, jongeren).

7.3 SECRETARIAAT

Het Burgerforum Kiesstelsel werd ondersteund door een secretariaat, onder directe leiding van de secretaris. De voorzitter stuurde vanaf haar benoeming het secretariaat op hoofdlijnen aan. Het projectsecretariaat ging van start in de zomer van 2005 nadat het kabinet had besloten tot instelling van het Burgerforum. Uiteindelijk waren bij de start van de selectie van het Burgerforum, in februari 2006, tien mensen bij het secretariaat werkzaam.

Het secretariaat bestond gedurende het proces uit de volgende personen:

Secretaris:	dr. mr. J.A. (Jan) van Schagen
Coördinator Communicatie:	drs. C.J.M. (Cora) van der Meer
Communicatieadviseur:	M.R. (Martijn) Vroom MA
Nieuwsredacteur Internet:	drs. P. (Pieter) Verbeek
Projectcoördinator:	mr. R.S. (Rachel) Broekmeulen (tot mei 2006) mr. M. (Marleen) van Fessem (vanaf mei 2006)
Adjunct projectcoördinator:	mr. M. (Marleen) van Fessem (tot mei 2006) H.L.K. (Loukie) van Lennep (vanaf juni 2006)
Senior beleidsmedewerker:	mr. P.M. (Pien) van den Eijnden
Beleidsmedewerker:	mr. J.H. (Hans) Klok
Junior beleidsmedewerker:	M. (Mariëlle) den Hoed
Vertrouwenspersoon:	drs. M.S. (Manon) de Jongh

Projectsecretaresse:	S. (Suzanne) van den Berg
Secretariaatsmedewerker:	I.I.M. (Ilse) Angelica
Stagiairs:	R. (Raphaël) Klijn E. (Evelien) Hennevelt

De werkzaamheden van het secretariaat kwamen op het volgende neer:

1. De voorbereidende fase (vanaf zomer 2005 tot februari 2006):

- Het opzetten van een slagvaardige en kundige interne organisatie (projectplan)
- Een profiel opstellen voor een voorzitter in overleg met de minister, en de keuze van de voorzitter voorbereiden
- Het voorbereiden en begeleiden van de Europese aanbesteding voor de uitvoering van de in- en externe communicatie voor het Burgerforum
- Het voorbereiden en begeleiden van de aanbestedingen voor:
 - de selectiebijeenkomsten voor het Burgerforum
 - de digitale scholingsmodule en het leerevenement tijdens het eerste weekend
 - de communicatietrainingen voor de leden van het Burgerforum
 - de opzet en organisatie van de debatbijeenkomsten in alle delen van het land
 - de opzet en organisatie van een bijeenkomst voor jongeren
- Een voorstel doen voor de selectie van de leden van het burgerforum
- De opzet van een scholingstraject voor de leden van het forum
- De uitgangspunten en voorwaarden voor de communicatie formuleren
- Een voorstel doen voor het instellen van een College van Experts, ter begeleiding van het Burgerforum
- Het ondersteunen van de minister bij de politieke besluitvorming over het onderwerp

2. Tijdens het project (vanaf februari tot en met november 2006):

- De begeleiding van de selectie van de leden van het Burgerforum
- De inhoudelijke ondersteuning van de leden
- Het faciliteren van de weekendbijeenkomsten en de bijeenkomsten in het land
- Uitvoeren van communicatietraject rondom het Burgerforum
- Het begeleiden van het groepsproces
- Het begeleiden van de (externe) onderzoeken
- Het organiseren van scholing en voorlichting
- Het voeren van secretariaat: verslaglegging, budgetbewaking en agendabeheer
- Het beheren van financiën

3. Na afloop:

Na het overhandigen van het advies blijven het secretariaat en de voorzitter nog enige tijd in functie. Taken voor de nabije toekomst zijn het breed bekendmaken van het uiteindelijke advies; de ondersteuning van de politieke besluitvorming over het voorstel; de terugkoppeling aan de leden van het Burgerforum over de resultaten daarvan; de evaluatie van het project en het eventueel organiseren van congresbijeenkomsten naar aanleiding van die uitkomsten.

7.4 STUDENT-ASSISTENTEN

Vanaf het eerste weekend werd het Burgerforum ondersteund door een zevental studenten staatsrecht en politicologie afkomstig van diverse universiteiten. Zij begeleidden werkgroepen, zorgden voor de verslaglegging en hielpen met de logistiek en organisatie rond de weekenden.

De volgende studenten verleenden hand- en spandiensten:

Bram van Houten (Radboud Universiteit Nijmegen)
 Heidi Dekker (Universiteit Utrecht)
 Mariëlle den Hoed (Universiteit Leiden)
 Marjoke Oosterom (Radboud Universiteit Nijmegen)
 Martha Brinkman (Universiteit Twente)
 Martijn Smits (Radboud Universiteit Nijmegen)
 Peter Boswijk (Universiteit Utrecht)

7.5 EXTERNE MEDEWERKERS AAN HET PROJECT

Naast het secretariaat was een aantal externe partijen nauw betrokken bij het project. Er is een College van Experts gevormd, dat een aantal keren tijdens het project bij elkaar is gekomen om de opzet van het Burgerforum met betrekking tot de inhoud te bespreken en hierover advies te geven. Dit College van Experts bestond uit:

- prof. dr. R.B. Andeweg, Hoogleraar Empirische Politicologie (Universiteit Leiden)
- prof. mr. dr. D.J. Elzinga, Hoogleraar Staatsrecht (Rijksuniversiteit Groningen)
- prof. dr. M.H. Leyenaar, Hoogleraar Vergelijkende Politicologie (Radboud Universiteit Nijmegen)
- prof. dr. J.J.A. Thomassen, Hoogleraar Politicologie (Universiteit Twente)
- dr. T. Zwart, Universitair hoofddocent (Universiteit Utrecht)
- dr. H. van der Kolk, Universitair Docent politicologie (Universiteit Twente)
- prof. H.R.B.M. Kummeling, Hoogleraar Staatsrecht en vergelijkend staatsrecht (Universiteit Utrecht)

Deze laatste twee leden waren ook nauw betrokken bij de scholing van de Burgerforumleden en aanwezig tijdens de meeste Burgerforum-weekenden.

Prof. mr. dr. E.F. ten Heuvelhof, prof. dr. M. van Twist, ir. M. Kort en drs. R.M.A. van der Pennen schreven voor het secretariaat een procesontwerp. Over de inrichting en voortgang van het Burgerforumproces vonden in wisselend gezelschap twee expertmeetings plaats. Het procesontwerp is op 9 maart 2006 besproken met een aantal externe deskundigen, te weten: prof. dr. R.A. Koole, drs. H.B. Eenhoorn, prof. dr. P. Dekker, prof. dr. J. de Vries, mevrouw R. Bouhalhoul, mevrouw Y. Eijgensteijn, prof. mr. dr. E.F. ten Heuvelhof en prof. dr. M. van Twist.

Het Burgerforumproces stond wederom centraal in een expertmeeting met dr. A. Peper, prof. dr. ing. G.R. Teisman, prof. mr. dr. E.F. ten Heuvelhof en prof. dr. M. van Twist op zaterdag 7 oktober 2006.

Tijdens en na het proces liep er een aantal externe onderzoeken naar het Burgerforum. Deze onderzoeken maken deel uit van de evaluatie van het project Burgerforum Kiesstelsel.

- Onder leiding van dr. Henk van der Kolk doet de Universiteit Twente, in samenwerking met de Université de Montréal, onderzoek onder de Burgerforumleden naar de vorming van hun standpunten over het kiesstelsel en de politiek. Dit onderzoek wordt op vergelijkbare wijze gedaan als het onderzoek dat onder de leden van de Citizens Assembly on electoral reform in British Columbia is gedaan.
- De Hogeschool InHolland heeft middels telefonische exit-interviews en enkele diepte-interviews onderzoek gedaan onder personen die niet of negatief hebben gereageerd op de uitnodigingsbrief van het Burgerforum in januari 2006. Centraal stond hun visie op burgerschap en hun beweegredenen om niet mee te doen aan het Burgerforum Kiesstelsel.
- De Universiteit van Amsterdam onderzoekt de politieke context, waarin het Burgerforum opereert. De politieke meningsvorming over het fenomeen Burgerforum werd gedurende de looptijd van het project in kaart gebracht aan de hand van een media-analyse.
- Prof. mr. dr. E.F. ten Heuvelhof en prof. dr. M. van Twist, respectievelijk verbonden aan de TU Delft en Erasmus Universiteit Rotterdam als hoogleraar Bestuurskunde en aan de Radboud Universiteit Nijmegen als hoogleraar Publiek-private samenwerking, onderzoeken de doorwerking van het Burgerforum in het politiek-bestuurlijk krachtenveld. Ten behoeve van dit onderzoek werkte vanaf de zomer van 2006 een stagiair van Berenschot op het secretariaat van het Burgerforum.
- drs. M.S. (Manon) de Jongh doet promotieonderzoek aan de Universiteit Utrecht naar groepsprocessen en procesbegeleiding. Zij was als actieonderzoeker betrokken bij het Burgerforum Kiesstelsel. Daarnaast fungeerde zij als vertrouwenspersoon voor de Burgerforumleden.
- Interview NSS heeft in juli 2006 onderzocht hoe de communicatie over het Burgerforum is ontvangen en hoe het gesteld is met de bekendheid van het Burgerforum onder het Nederlandse publiek. Ook is mensen gevraagd hun mening te geven op zes aan het kiesstelsel gerelateerde stellingen. Het onderzoek is uitgevoerd onder 830 burgers die via een representatieve steekproef zijn geselecteerd.

Op verschillende vlakken heeft het secretariaat van het Burgerforum met externe deskundigen en partijen samengewerkt:

- ARA Groep: reclame, marketing, website
- Concorde Group: vertaling van scholingsboek van David Farrell
- Drukkerij Moretus: vormgeving en productie van eindrapport en DVD
- DST Experience Communicatie: opzet van Leerevenement tijdens eerste scholingsweekend en het digitale leertraject voor op de website, didactische advisering
- Eric Spaans en Gemma van der Ploeg (FutureSearch): medewerking aan het opstellen van de programma's voor de weekendbijeenkomsten in september
- Het Portaal: organiseren van debatbijeenkomst voor Nieuwe Kiezers in Rotterdam
- HVR Groep: pers en pr-werkzaamheden
- IPP (Instituut voor Publiek en Politiek): organiseren van debatbijeenkomsten
- Leo Dijkema (Synthetron): organisatie van discussiesessies via internet voor de Burgerforumleden (in juni en in oktober)
- Marcella Kuiper: editor van Burgerforum Journaal

- Mediageniek: productie van animatiefilmpje
- MVC (Maatschap voor Communicatie): medewerking aan organisatie van de informatiebijeenkomsten
- NFGD Multimediadivisie: beeldopnames van weekenden
- Organisatie-Adviesbureau De Beuk: organisatie van workshops
- Pondres Direct Mail: opvragen van persoonsgegevens voor loting en uitnodigingsbrief van Pechtold
- RVD (Rijksvoorlichtingsdienst): communicatieonderzoek, pre-testen van de campagne-uitingen, medewerking aan aanbestedingen
- Troje Training & Theater: cabaret en workshops tijdens informatiebijeenkomsten en debatbijeenkomsten
- Wendy van Wilgenburg: documentairemaker die beeldverslag heeft gemaakt
- Yolanda Eijgensteijn (Why Company): advisering groepsproces en organisatie sociocratische verkiezingen

BIJLAGE I

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Datum
13 februari 2006

Ops kenmerk
2006-000012727

Onderdeel
CS-CZW

Blad
1 van 4

Instellingsbesluit Burgerforum Kiesstelsel

De Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,

Besluit:

Artikel 1

In dit besluit wordt verstaan onder:

- a. Burgerforum: het Burgerforum Kiesstelsel;
- b. minister: de Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties.

Artikel 2

Er is een Burgerforum Kiesstelsel.

Artikel 3

Het Burgerforum heeft tot taak:

- a. een onderzoek te doen naar verschillende kiesstelsels voor het kiezen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal;
- b. het uitbrengen van een rapport waarin gemotiveerd wordt beschreven welk kiesstelsel naar het oordeel van het Burgerforum het meest geschikt is voor het kiezen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Artikel 4

1. Het Burgerforum bestaat uit 140 leden.
2. De leden worden geselecteerd op een door de minister te bepalen wijze, met dien verstande dat iedereen die kiesgerechtigd is voor de Tweede Kamer een kans maakt een uitnodiging te ontvangen om deel te nemen aan het Burgerforum.
3. Indien een lid van het Burgerforum na de eerste bijeenkomst zijn lidmaatschap opzegt of komt te overlijden, wordt hij niet vervangen.

14022006

Datum
13 februari 2006

Ops kenmerk
2006-0000012727

Blad
2 van 4

4. Indien het Burgerforum minder dan 100 leden omvat, kan de minister besluiten het Burgerforum op te heffen.
5. Voorzitter van het Burgerforum is mevrouw drs. J.D.C. Geel. De voorzitter is geen lid van het Burgerforum.
6. Het Burgerforum wordt bijgestaan door een secretariaat, onder leiding van een secretaris.

Artikel 5

1. Het Burgerforum stelt zijn werkwijze vast.
2. Het Burgerforum betracht een zo groot mogelijke openbare werkwijze.

Artikel 6

De minister stelt het Burgerforum alle benodigde middelen en ondersteuning ter beschikking.

Artikel 7

1. Het Burgerforum presenteert uiterlijk 31 oktober 2006 het eindrapport aan de minister.
2. Indien onvoorzienne omstandigheden naar het oordeel van de voorzitter in de weg staan aan het tijdig uitbrengen van een deugdelijk rapport, stelt de voorzitter de minister daarvan onverwijld op de hoogte.
3. De minister beslist over de eventuele verlenging van de termijn bedoeld in het eerste lid en brengt het Burgerforum daarvan schriftelijk op de hoogte.
4. Na het uitbrengen van het rapport wordt het Burgerforum opgeheven.

Artikel 8

1. Op het Burgerforum is het Vacatiegeldenbesluit 1988 (Stb. 19888, 205) van toepassing. Het Burgerforum wordt als 'zwaar' in de zin van het Vacatiegeldenbesluit 1988 aangemerkt.
2. De leden van het Burgerforum ontvangen een vergoeding van reis- en verblijfkosten ingevolge het bepaalde in het Reisbesluit binnenland (Stb. 1993, 144).

Artikel 9

Datum
13 februari 2006

Ops kenmerk
2006-000012727

Bied
3 van 4

De archiefbeschelden van het Burgerforum worden na opheffing, of zo de omstandigheden daartoe eerder aanleiding geven, zoveel eerder, overgebracht naar het archief van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties.

Artikel 10

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

De Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties,

Alexander Pechtold

Toelichting

Bij brief van 8 juli 2005 presenteerde het kabinet zijn agenda voor democratische vernieuwing (Kamerstukken II 2004/2005, 30 184, nr. 1). Tot die agenda behoort het voornemen om een Burgerforum samen te stellen dat verschillende kiesstelsels voor het kiezen van de leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal onderzoekt en een rapport uitbrengt met een oordeel om ofwel het huidige model te handhaven ofwel een ander model aan te nemen. Artikel 3 van dit besluit omschrijft de taak van het Burgerforum.

Het is essentieel dat het Burgerforum wordt geaccepteerd als een gelegitimeerd proces door de Nederlandse bevolking, politici en media. Dit betekent dat het Burgerforum onafhankelijk moet zijn en het (besluitvormings-)proces transparant is. Ook moet het Burgerforum zodanig worden samengesteld dat het forum een redelijke afspiegeling is van de Nederlandse bevolking.

In artikel 4 van dit besluit wordt onder andere de samenstelling van het Burgerforum geregeld. Het Burgerforum wordt samengesteld uit 140 kiesgerechtigde burgers die door middel van een steekproef worden geselecteerd. Dit aantal is naar verwachting groot genoeg om een afspiegeling op te leveren van de Nederlandse bevolking, klein genoeg om nog in plenaire sessies te beraadslagen. Het Burgerforum zal (kiesgerechtigde) Nederlanders consulteren en hen de mogelijkheid geven om voorstellen te doen, zowel mondeling als schriftelijk en tijdens bijeenkomsten. Ook gaan de leden van het Burgerforum in debat met vertegenwoordigers uit het maatschappelijke middenveld, te weten deskundigen, politici – waaronder parlementariërs – en opinieleiders. De leden van het Burgerforum zullen hun oordeel dus vormen in nauwe samenspraak met en geïnspireerd door een brede kring van betrokkenen en belangstellenden.

Datum
13 februari 2006

Ops kenmerk
2006-000012727

Blad
4 van 4

Het Burgerforum wordt voorgezeten door een onafhankelijke Voorzitter, en ondersteund door een secretariaat. Het secretariaat wordt aangestuurd door de Voorzitter. Het staat het Burgerforum vrij om, binnen deze randvoorwaarden, een eigen werkwijze te bepalen. Dit is geregeld in artikel 5 van dit besluit.

Het Burgerforum streeft er naar om uiterlijk 31 oktober 2006 het eindrapport aan de Minister presenteren.

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

14022005

BIJLAGE II

VOORBEELD-OVEREENKOMST

AFSPRAKEN TUSSEN VOORZITTER EN LEDEN BURGERFORUM KIESSTELSEL

Dit kunt u thuis rustig doorlezen, tijdens het eerste weekend wordt u gevraagd uw overeenkomst te tekenen

DE ONDERGETEKENDEN:

1. De Voorzitter van het Burgerforum Kiesstelsel, mw. drs. J.D.C. Geel

en

2. het Burgerforumlid [Naam individueel burgerforumlid] _____
woonachtig aan de _____ te _____,

spreken het volgende af.

ALGEMEEN

Het Burgerforum Kiesstelsel is door de minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties ingesteld bij instellingsbesluit d.d. 13 februari 2006.

Het Burgerforum is een bijzonder project waarbij een grote groep burgers in de periode vanaf 24 maart tot en met 11 november 2006 ongeveer acht tot tien keer intensief bijeenkomt om advies uit te brengen over het kiesstelsel voor de Tweede Kamer.

Het Burgerforumlid is via een random selectie uitgenodigd zich aan te melden als lid voor het Burgerforum en vervolgens via loting op 13 maart 2006 geselecteerd.

Door ondertekening van deze afspraken bevestigen de Voorzitter en het Burgerforumlid de voorwaarden van het lidmaatschap van het Burgerforum.

PLICHTEN BURGERFORUMLID

1. Het Burgerforumlid zal zich inspannen om actief een bijdrage te leveren aan het totstandkomen van het advies over het Nederlandse kiesstelsel voor de Tweede Kamer.
2. De bijeenkomsten van de Burgerforumleden om tot een advies te komen, zullen plaatsvinden in de periode vanaf 24 maart tot en met 11 november 2006 en zijn opgedeeld in drie fasen, die elkaar deels overlappen. De eerste fase vindt plaats in de maanden maart, april en mei (de "Scholingsfase"), de tweede fase in de maanden april, mei en juni (de "Consultatiefase") en de derde fase in de maanden september en oktober (de "Adviesfase").
3. Tijdens de Scholingsfase zullen de Burgerforumleden worden onderricht over kiesstelsels in het algemeen en zal het Burgerforumlid zich inspannen de leerstof tot zich te nemen.
4. Tijdens de Consultatiefase worden medeburgers en politieke partijen geconsulteerd. Daartoe worden door het Burgerforum 12 bijeenkomsten verspreid over het land georganiseerd. Het Burgerforumlid zal in ieder geval één bijeenkomst, bij voorkeur die in zijn eigen regio, bijwonen.
5. Tijdens de Adviesfase debatteren de Burgerforumleden over het beste kiesstelsel voor de Tweede Kamer en zullen de Burgerforumleden een conclusie formuleren.
6. Het Burgerforumlid verplicht zich alle bijeenkomsten volledig bij te wonen. De verplichting geldt niet indien:
 - het van het Burgerforumlid door onvoorziene omstandigheden redelijkerwijs niet gevergd kan worden (een gedeelte van) een bepaalde bijeenkomst bij te wonen. Indien zich dergelijke omstandigheden voordoen zal het Burgerforumlid

de secretaris van het Burgerforum dit zo snel mogelijk laten weten.

- de voorzitter van het Burgerforum na een schriftelijk verzoek ermee heeft ingestemd dat een (gedeelte van een) bepaalde bijeenkomst door het Burgerforumlid niet zal worden bijgewoond.

7. Het Burgerforumlid gaat akkoord met het plaatsen op de internetsite van het Burgerforum van de volgende gegevens: naam, woonplaats, en op basis van vrijwilligheid: leeftijd en beroep en de motivatie om deel te nemen aan het Burgerforum.
8. Het Burgerforumlid verplicht zich te houden aan de gedrags- en procedureregels die het Burgerforum als geheel zal opstellen tijdens de bijeenkomsten.

PLICHTEN VOORZITTER BURGERFORUM

De voorzitter van het Burgerforum zal als tegenprestatie voor de inspanningen van het Burgerforumlid:

1. zorgdragen voor alle redelijkerwijs benodigde ondersteuning van het Burgerforumlid, waaronder begrepen het verschaffen van de benodigde achtergrondinformatie door middel van scholing over kiesstelsels in het algemeen
2. cursussen aanbieden die het Burgerforumlid in staat stellen zijn vaardigheden te versterken
3. zorgdragen voor een diner op de vrijdagavonden en het ontbijt en de lunch op de zaterdagen
4. zorgdragen voor een overnachting van de vrijdag op de zaterdag
5. als honorarium per volledig bijgewoonde bijeenkomst (van vrijdagavond tot en met zaterdagmiddag) overeenkomstig het Vacatiegeldenbesluit 1988 een vergoeding van EUR 400,-- betalen.
Indien het Burgerforumlid verhinderd is hetzij de vrijdagavond, hetzij de zaterdag van een bepaalde bijeenkomst bij te wonen, zal het Burgerforum EUR 200,-- vergoeden voor hetzij de vrijdagavond, hetzij de zaterdag waarbij het Burgerforumlid wel van het begin tot en met het einde aanwezig is geweest.
Betaling vindt plaats binnen vier weken na elke bijeenkomst van de Burgerforumleden door middel van overmaking op een nader door het Burgerforumlid aan te duiden bankrekening.
6. de in het kader van deze Overeenkomst te maken reiskosten van het Burgerforumlid vergoeden. Reiskosten: per openbaar vervoer worden alle kaartjes op basis van tweede klas vergoed en indien met de auto wordt gereisd EUR 0,28 per afgelegde kilometer

Afwijkingen van deze afspraken zijn slechts bindend voorzover zij uitdrukkelijk tussen partijen schriftelijk zijn overeengekomen.

Aldus op de hieronder genoemde datum overeengekomen en in tweevoud ondertekend,

Den Haag, _____ 2006

de Voorzitter van het Burgerforum

het Burgerforumlid
(u hoeft nog niet te tekenen)

BIJLAGE III

HUISREGELS BURGERFORUM KIESSTELSEL

Deze huisregels dienen als uitgangspunt voor de werkwijze van het Burgerforum. Ze zijn door de Burgerforumleden zelf opgesteld. Iedereen is aanspreekbaar op het handelen volgens deze regels. Het Burgerforum kan te allen tijde besluiten deze regels aan te vullen of te veranderen.

Uitgangspunt: We behandelen elkaar zoals we zelf behandeld willen worden!

Omgangsvormen

- Iedereen zet zich in om tot een goed eindresultaat te komen
- Iedereen wordt gewaardeerd om zijn/haar inbreng
- We staan open voor elkaars argumenten
- We geven elkaar positieve feedback
- Verschillen van inzicht bespreken we op grond van zakelijke argumenten
- We houden onze mondelinge inbreng kort en 'to the point'
- We gaan op een informele manier met elkaar om
- In het publieke debat vormen wij één groep

Huishoudelijke regels

- Alle bijeenkomsten en vergaderingen zijn rookvrij. Er wordt alleen gerookt op de daartoe aangewezen plaatsen
- Mobiele telefoons staan uit; in het geval er zeer dringende redenen voor bereikbaarheid zijn staan ze op de trilstand
- We zijn op de afgesproken tijden aanwezig

BIJLAGE IV

Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties

Uitnodiging

2 februari 2006

Geachte heer Oosterom,

Het kabinet wil graag een advies van de mensen uit het land. Er is de afgelopen tijd vaak gezegd dat de relatie tussen politiek en burger beter moet en kan. Daarom wil ik u graag iets vertellen over een nieuw initiatief, waaraan ook u een bijdrage kunt leveren.

Waar gaat het om? Voor het eerst komt er in Nederland een 'Burgerforum'. Dat is een groep van 140 mensen die het kabinet gaat adviseren over één specifiek onderwerp: het Nederlands Kiesstelsel. Hoe gaan we in de toekomst de leden van de Tweede Kamer kiezen?

U hoort bij de Nederlanders die zich kandidaat kan stellen voor dit Burgerforum. U hebt de kans straks mee te adviseren over het hart van de democratie.

Is het hiervoor nodig dat u veel weet van de politiek? Nee, het gaat juist om de inbreng en frisse kijk van mensen die misschien niet elke dag met politiek bezig zijn.

Heb ik uw nieuwsgierigheid gewekt? Meldt u zich dan aan voor één van de regionale informatiebijeenkomsten. U leest er alles over in de folder. Of kijk op www.burgerforumkiesstelsel.nl/oosterom.

Ik denk dat het Burgerforum Kiesstelsel een unieke gebeurtenis kan worden. Voor Nederland en ook voor u persoonlijk. Een inspirerende en boeiende ervaring. Ik hoop van harte dat ik u op een van de informatiebijeenkomsten mag begroeten.

Hoogachtend,

Alexander Pechtold

Minister voor Bestuurlijke Vernieuwing en Koninkrijksrelaties

BIJLAGE V

STELLINGEN OP HET FORUM NEDERLAND PRAAT MEE

(*)= stellingen ingezonden door websitebezoekers

- Het Burgerforum is een hoogopgeleid clubje mensen
- Moet er volgens u iets veranderen aan ons kiesstelsel?
- Het aantal partijen in de Tweede Kamer moet worden verminderd
- Evenredigheid mag niet verdwijnen uit ons kiesstelsel
- Het aantal kleine partijen in het parlement moet veranderen
- Het kiesstelsel is een te moeilijk onderwerp voor gewone burgers
- Liever anonieme fractiespecialisten dan populaire stemmentrekkers in de Kamer
- Politieke partijen moeten een algemeen belang dienen, niet die van specifieke groepen of thema's (*)
- Ik stem liever op een aansprekende politicus dan op een partij met een duidelijke programma
- Een Kamerlid mag geen minister of secretaris worden
- Stemmen kan beter door gebruik van nieuwe media (*)
- Kiezers moeten meer invloed hebben op welke partijen deel uitmaken van de coalitie
- Volksvertegenwoordigers moeten hun termijn volmaken en geen nieuwe baan accepteren (*)
- Een minister moet zich niet als lijsttrekker verkiesbaar stellen voor zijn partij (*)
- Bij verkiezingen moet je je stem voor of tegen kunnen inzetten (*)
- Volksvertegenwoordigers moeten kunnen worden ontslagen door de kiezer (*)
- De politiek kan niet om het Burgerforum advies heen omdat het deze keer juist van de burger komt
- Regionale vertegenwoordiging in het parlement is niet nodig
- Blanco stemmen moeten meetellen in de verkiezingsuitslag. Lege zetels dus bij veel blanco stemmen! (*)
- Moet een Kamerlid wanneer hij zich afsplitst zijn zetel wel behouden?
- Een goede afspiegeling in de Tweede Kamer van vrouwen, minderheden en jongeren is niet belangrijk
- We moeten niet meer op partijen stemmen maar op personen
- De Nederlandse samenleving is toe aan een nieuw kiesstelsel

BIJLAGE VI

The screenshot shows a Microsoft Internet Explorer browser window displaying the website 'Burgerforum Kiesstelsel'. The browser's address bar shows the URL 'http://burgerforum.macawhosting.net/default.aspx'. The website header features the text 'NEDERLAND PRAAT MEE!' and 'Burgerforum kiesstelsel' with the tagline 'De website waar we praten over ons kiesstelsel'. A logo for 'BURGERFORUM KIESSTELSEL' is also present. A navigation menu includes 'START', 'HET FORUM', 'DOCUMENTEN EN LIJSTEN', 'AGENDA', 'LINKS', and 'HELP'. The main content area is titled 'Welkom op de site van het burgerforum!' and contains a 'Nieuws' section with a table of news items. On the left, there are sidebar menus for 'Documenten', 'Afbeeldingen', and 'Lijsten'. On the right, there are three call-to-action boxes: 'KIESSTELSEL Hoe zit het? Klik hier!', 'Zelftest Welke workshop is voor mij geschikt?', and 'ICT-support Klik hier!'. A handwritten-style note asks 'Wie zijn de leden van het Burgerforum? Klik hier en maak kennis met de leden van het Burgerforum en lees wat het bezighoudt.'

Documenten

- Gedeelde documenten
- Werkgroepen zomer
- Ideeen kiesstelsel

Afbeeldingen

- Foto's

Lijsten

- Voorzitter
- Projectgroep
- College van Experts
- In de Pers
- Begrippenlijst
- Archief

Welkom op de site van het burgerforum!

Nieuws

Afbeelding	Titel	Introductie	Gewijzigd
	Media en strategie: coördinatie wenselijk	Oproep van Jacobine over benaderen landelijke media en politici.	16-11-2006 10:57
	Arie Slob van de ChristenUnie: "Een knappe prestatie van het Burgerforum"	Quote van Kamerlid Arie Slob (nummer 2 op lijst 8).	15-11-2006 14:01
	D66 wil advies wel	Als het aan de D66 ligt,	14-11-2006 17:27

KIESSTELSEL
Hoe zit het?
Klik hier!

Zelftest
Welke workshop is voor mij geschikt?

ICT-support
Klik hier!

Wie zijn de leden van het Burgerforum? Klik hier en maak kennis met de leden van het Burgerforum en lees wat het bezighoudt.

BIJLAGE VII

Bezoekerscijfers website: www.nederlandpraatmee.nl tot 21 november 2006

Totaal aantal unieke bezoekers	40.539
Totaal aantal bezoekers	41.951
Totaal aantal hits	173.754

Topmaand was mei (16.061 unieke bezoekers) gevolgd door april (9.472) en juni (5.323). Topdag was op 7 mei met 822 unieke bezoekers. Dieptepunt was augustus met 914 unieke bezoekers.

In de laatste week voor het ter perse gaan schommelde het dagelijkse bezoek tussen de 100 en 280 bezoekers per dag.

Best bezochte pagina's

1. Homepage	25,82 %
2. Het Burgerforum (achtergrondpagina)	20,62 %
3. Het Forum	17,24 %
4. Nieuws	10,80 %
5. Foto's	7,79 %
6. Burgerforum Barometer	3,00 %
7. Huidige Kiesstelsel	2,59 %

Ruim 2000 mensen hebben zich bij het forum aangemeld maar slechts een relatief klein deel heeft meegedaan. 1542 mensen hebben zich via de site aangemeld voor de nieuwsbrief per e-mail.

BIJLAGE VIII

BIJLAGE IX

KIESSTELSLS - HOE ZIT 'T EIGENLIJK?

HOE ZIT 'T EIGENLIJK?

Welk kiesstelsel is voor de verkiezingen van de leden van de Tweede Kamer het beste? Antwoord geven op deze vraag is niet eenvoudig. Zeker als je niet weet wat een kiesstelsel is. En hoe zo'n stelsel in elkaar zit.

Op dit site-onderdeel kunt u kennismaken met de drie hoofdbestanddelen van kiesstelsels. In theorie kun je deze bouwstenen op alle mogelijke manieren met elkaar combineren. Hoe dat kan? Ga op onderzoek uit, ervaar de verschillende bouwstenen, ontdek zelf wat er gebeurt als u ze combineert en laat u verrassen.

KIESSTELSLS: DE BOUWSTENEN

In een democratie is de bevolking de baas. Omdat we niet met z'n miljoenen op een groot plein over alles kunnen beslissen, laten we dat over aan een aantal mensen die we ons vertrouwen geven. Voor hen hebben we een aantal 'zetels' (stoelen) neergezet. We kiezen om de zoveel tijd wie op de zetels mogen zitten.

Hoe vertaal je miljoenen stemmen in een klein aantal zetels? Dat kan op verschillende manieren, volgens verschillende kiesstelsels. Elk kiesstelsel kent de volgende bouwstenen:

- [de kiesformule](#)
- [de stemprocedure](#)
- [de districtsindeling](#)

Stel uw eigen kiesstelsel samen in [MIJN KIESSTELSEL](#).

DREPELS

KIESSTELSELFAMILIES

LANDEN

BEGRIPPENLIJST

VEELGESTELDE VRAGEN

WAT WEET IK AL?

QUIZ

Zoeken

**BURGERFORUM
KIESSTELSEL**